БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Буряд-Монголой ҮНЭН

ВКП(б)-гэй ОБЛАСТНОЙ БА ГОРОДСКОЙ КОМИТЕДҮҮДЭЙ, БУРЯТ-МОНГОЛОЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ОРГАН.

№ 83 (6012)
АПРЕЛИИН 23
ВОСКРЕСЕНЬЕ
1950 он

Сэн 20 мүнгэн.

Байгаалиие шэнэдхэн хубилгаха тушаа, түүхэдэ байгаагүй, ёсари ехэ программые нүхэр Сталинай үүсхэлээр парти ба правительствын баталан абаһан сагһаа хойшо жэл хахад үнгэрөө. Байгаалиие шэнэдхэн хубилгаха сталинска түсэб амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна гэжэ мүнөөдэр толилогдоһон тогтоол харуулна.

СССР-эй Министрнүүдэй Советтэ ба ВКП(б)-гэй ЦК-да

„СССР-эй европейскэ хубидахи талын ба модото талын районуудта үндэр ба тогтууритай ургаса хангахын тула поли хамгаалха модо һуулгалгын, ногоо тарилсаһан политой севообородуудые дэлгэрүүлгын, уһанай хаалтануд ба сөөрэмүүдые барилгын түсэб тухай“ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б)-гэй ЦК-гэй 1948 оной октябриин 20-ной Тогтоолой дүүргэлтын ябаса тухай

«СССР-эй европейскэ хубидахи талын ба модото талын районуудта үндэр ба тогтууритай ургаса хангахын тула поли хамгаалха модо һуулгалгын, ногоо тарилсаһан политой севооборордуудые дэлгэрүүлгын, уһанай хаалтанууд ба сөөрэмүүдые барилгын түсэб тухай» СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б)-гэй ЦК-гэй 1948 оной октябриин 20-ной Тогтоолые колхозууд, совхозууд, лесхозууд, хамгаалгын ой модоной ба машинно-тракторна станцинууд амжалтатайгаар бэелүүлжэ байна гэжэ СССР-эй Министрнүүдэй Совет ба ВКП(б)-гэй ЦК тэмдэглэнэ.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б)-гэй ЦК-гэй 1948 оной октябриин 20-ной Тогтоолые дүүргэлтэ болгон, СССР-эй европейскэ хубидахи талын ба модото талын районуудай колхозууд, совхозууд болон лесхозууд 1948—1949 онуудта 590 мянган гектар талмай дээрэ, тэрэ тоодо 1949 он дотор 373,4 мянган гектар талмай дээрэ хамгаалгын модо тариһан ба һуулгаһан, тэдэнһээ: колхозуудаар—152,2 мянган гектар гэхэ гү, али түсэбэйнь 189,1 процент, лесхозуудаар—205,8 мянган гектар гү, али 110,3 процент, совхозуудаар—15,4 мянган гектар гү, али түсэбэйнь 192,4 процент болоһон байна.

СССР-эй европейскэ хубидахи бүхы талын ба модото талын районуудта хамгаалгын модо һуулгаха ба Сталинградска, Астраханска ба Ростовско областьнуудта промышленна удхатай дуб модо тариха хабарай хүдэлмэри үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэжэ байна. 1950 оной апрелиин 15-да 306,8 мянган гектар талмай дээрэ хамгаалгын модон таригдаһан ба һуулгагдаһан гэхэ гү, али 1950 ондо гэжэ хараалагдаһан түсэбэй 44 процент болоһон байха юм, тэрэ тоодо колхозуудаар 140 мянган гектар—түсэбэйнь 40 процент, лесхозуудаар 135,2 мянган гектар—түсэбэйнь 44,6 процент, совхозуудаар 17,7 мянган гектар—түсэбэйнь 59 процент болоо; 1950 оной апрелиин 15-да 13,9 мянган гектарта гү, али 1950 оной түсэбэй 95 процентдэнь промышленна удхашанартай дуб модон таригдаа.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи поли хамгаалха ой модо ургуулха Главна управлениин, СССР-эй хүдөө ажахын Министерствын, СССР-эй ой модоной ажахын Министерствын, СССР-эй совхозуудай Министерствын, нютагуудтахи советскэ ба партийна органуудай тоосоонуудые хаража үзөөд, ССР Союзай Министрнүүдэй Совет ба ВКП(б)-гэй ЦК тогтообо:

I. Хамгаалгын гүрэнэй модоной ехэ полосануудай системэ байгуулга

1. 111,8 мянган гектар талмай дээрэ хамгаалгын гүрэнэй модоной полосануудта хэрэгтэй газар натураарнь заажа үгэлгэ 1950 оной апрелиин 15-да гол түлэб дүүргэгдэһые тэмдэглэхэ.

1949 оной турша соо СССР-эй ой модоной ажахын Министерствээр газарнуудые заажа үгэлгэтэй нэгэн хамта, Волга мүрэнэй хоёр эрьеэр Саратов—Астрахань; Дон мүрэнэй хоёр эрьеэр Воронеж —Ростов-на-Дону; Хойто Донец мүрэнэй хоёр эрьеэр Белгород —Дон мүрэн; Хойто Донецтэхи Хопр ба Медведица, Калитва ба Березовая голнуудай хоорондохи Пенза — Екатериновка — Вешенская — Каменск; Волга ба Иловля мүрэнүүдэй хоорондохи Камышин — Сталинград ба Чапаевск—Владимировка тээшэ шэглэлтэйгээр хамгаалгын гүрэнэй ой модоной зургаан полосануудые байгуулха техническэ проектнүүд зохёогдоо.

Техническэ проектнүүдые зохёохын тула СССР-эй ой модоной ажахын Министерствын экспедицинүүдээр 400 мянга үлүүтэй гектар талмай дээрэ бэдэрэлгын полевой хүдэлмэри хэгдээ, 18 мянга дахин газарай хүрьһэ зүһэжэ үзэһэн ба газарай хүрьһэ 5 мянга үлүүтэй шэнжэһэн байна. Газар заажа үгэхэ ба бэдэрэн шэнжэхэ хүдэлмэридэнь СССР-эй ой модоной ажахын Министерствын, СССР-эй хүдөө ажахын Министерствын экспедицинүүдтэ нютагуудай партийна болон советскэ органууд, комсомольско организацинууд, научно-шэнжэлэлгын эмхи зургаанууд ехэ туһаламжа үзүүлээ.

1949 ондо хамгаалгын гүрэнэй ой модоной полосануудые тариха ба һуулгаха хүдэлмэри дүүргэхын тула хамгаалгын ой модоной станцинууд, тала нютагуудай лесхозууд ба гүрэнэй ой модоной питомнигууд эмхидхэгдээ; тэдэнэр тракторнуудаар, хүдөө ажахын тусхай машинануд ба зэбсэгүүдээр хангагдаа.

СССР-эй ой модоной ажахын Министерствын хамгаалгын ой модоной станцинууд ба лесхозууд 1949 ондо хамгаалгын гүрэнэй ой модоной полосануудые тариха ба һуулгаха хүдэлмэри хэжэ эхилээд, 1950 ондо полосануудые тариха ба һуулгаха газарай хүрьһэ бүрин бэлэдхэһэн байна.

Ростовско областьдохи Вешенскэ, Сталинска областьдохи Славянска, Сталинградска областьдохи Дубовско, Воронежско областьдохи Давыдовска ба Калачеевска, Астраханска областьдохи Харабалинска хамгаалгын ой модоной станцинууд гүрэнэй ой модоной полосануудые байгуулха хүдэлмэри үлэмжэ амжалтатайгаар ябуулаа.

Сталинградска, Чкаловска, Воронежско, Ростовско, Сталинска, Баруун-Казахстанска ба бусад хэдэн областьнуудай комсомольско организацинууд гүрэнэй ой модоной полосануудые байгуулха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадана.

Гэхэ зуура, гүрэнэй ой модоной полосануудые байгуулха хэрэгтэ горьтой дутуу дунданууд бии байна. СССР-эй ой модоной ажахын Министерствын харьяата, Сталинградска, Саратовска ба Чкаловска областьнуудтахи хамгаалгын ой модоной станцинууд ба лесхозууд гүрэнэй ой модоной полосануудта модо һуулгаха ба хүрьһэ бэлэдхэхэ 1949 онойнгоо түсэбые дүүргэжэ шадаагүй байгаа.

2. СССР-эй ой модоной ажахын Министерствые, СССР-эй европейскэ хубидахи талын ба модото талын районуудай нютагуудтахи партийна ба советскэ органуудые уялгалха:

а) хамгаалгын гүрэнэй ой модоной полосануудта газарнуудые заажа үгэхэ бүхы хүдэлмэринүүдые СССР-эй хүдөө ажахын Министерствотэй хамта 1950 оной октябриин 1 хүрэтэр дүүргэхэ;

б) модо тариха ба һуулгаха хүдэлмэри шангадхаха хэмжээнүүдые абаха ба арадай ажахын түсэбтэй зохилдуулан, 1950 ондо 21 мянган гектар талмай дээрэ, тэрэ тоодо Саратов—Астрахань шэглэлтэй полосануудта 1800 гектар, Камышин—Сталинград — 3 мянган гектар, Чапаевск — Владимировка —2700 гектар, Сталинград—Степной—Черкесск — 600 гектар, Гора Вешневая—Чкалов—Ральск—Каспиин далай—2400 гектар, Пенза —Екатериновка —Вешенская—Каменск — 5000 гектар, Воронеж — Ростов-на-Дону—3000 гектар ба Белгород—Дон мүрэн шэглэлээр—2500 гектарта хамгаалгын гүрэнэй ой модоной полосануудые тариха ба һуулгаха;

в) гүрэнэй ой модоной полосануудта агротехническэ эрхим болзор соо хабартаа модо тариха ба һуулгаха, модо һуулгалгын хүдэлмэри үндэр дээдэ шанартайгаар эрхилхэ ябадал хангаха ба һуулгагдаһан модонуудые хаһа саг соонь харууһалга эмхидхэхэ.

II. Колхозуудай ба совхозуудай полинууд дээрэ ба гүрэнэй ой модоной фондын газарнууд дээрэ хамгаалгын модо һуулгалга

3. 1949 он соо областьнууд, хизаарнууд ба республиканууудта поли хамгаалха модо һуулгалгын түсэбэй дүүргэлтэ иимэ байгаа гэбэл:

(Гектараар)

	Модо һуулгалга бүхы дээрээ (һуулгалга ба тарилга)	Жэлэй түсэбые дүүргэлгын %	Тэрэ тоодо дүүргэгдэһэниинь (түсэб тушаа процентээр)		
			колхозуудаар	лесхозуудаар	совхозуудаар
Воронежско область	18810	112	118	107	170
Курска область	16390	119	138	101	—
Орловско область	12080	144	185	105	160
Тамбовско область	13010	107	110	102	190
Рязанска область	7590	138	268	125	—
Тульска область	3630	140	200	125	120
Мордовско АССР	8390	142	326	104	—
Астраханска область	4010	201	108	237	160
Куйбышевска область	11820	130	181	101	300
Саратовска область	10930	126	146	111	183
Чкаловска область	10760	136	164	107	170
Сталинградска область	20340	208	393	108	308
Башкирска АССР	15510	151	281	116	255
Ульяновска область	10860	131	251	113	190
Татарска АССР	15020	188	381	121	280
Пензенскэ область	8060	134	289	102	—
Краснодарска хизаар	17130	276	345	127	206
Ростовско область	18530	138	196	095	134
Ставропольско хизаар	18910	167	267	104	214
Грозненско область	2520	140	208	104	230
Крымскэ область	5760	120	128	101	290
Украинска ССР	123340	121	150	112	170

СССР-эй европейскэ хубидахи талын ба модото талын районуудай олон колхозууд, совхозууд болон лесхозууд поли хамгаалгын модо ургуулха даабаринуудаа 1949 ондо нилээд үлүүлэн дүүргэб.

Краснодарска хизаарай Курганинска районой колхозууд ба совхозууд поли хамгаалха ой модоной полосануудые һуулгаха 1950—1951 онуудай түсэбые 1949 ондо дүүргэзд, поли хамгаалгын ой модоной полосануудые байгуулгые 1951 ондо бүримүһэн дүүргэхэ уялга абанхай. Чкаловска областиин Бузулукска районой Вильямсын нэрэмжэтэ МТС-эй харьяата колхозууд поли хамгаалха ой модоной полосануудые һуулгаха бүхы хүдэлмэриие 1952 ондо дүүргэхэ гэжэ хараалаад байна. Ростовско областиин «Гигант» гэжэ тараанай совхоз 212 гектар талмай дээрэ модо һуулгаад, поли хамгаалгын ой модо һуулгаха түсэбөө 1955 ондо дүүргэхэ уялга абаа.

Колхозууд, совхозууд ба лесхозууд 1949 ондо поли хамгаалха ой модоной полосануудые һуулгахатаяа хамта, урда жэлнүүдтэ һуулгагдаһан аад гэмтэһэн модонуудые һэргээн бодхоохо хүдэлмэри 16 мянга шахуу гектар талмай дээрэ эрхилһэн ба 132 мянга үлүүтэй гектар талмай дээрэхи таримал модонуудые һэльбэһэн байна. СССР-эй ой модоной ажахын Министерство 216,9 мянган гектар талмай дээрэхи ганганууд ба хонхорнуудые шалгажа үзэһэн, тэрэшэлэн 20 мянган гектар талмай дээрэхи ганга-хонхорнуудта модо һуулгаха техническэ проектнүүдые зохёоһон байха юм.

Олон колхозууд, совхозууд ба лесхозууд поли хамгаалха модо һуулгалгын түсэб үлүүлэн дүүргэхэтээ хамта, таригдаһан модонуудай һайнаар урган үрэжэхэ ябадал хангаа. Курска областиин Скороднянска районой колхозуудта һуулгагдаһан мододой һайнаар урган үрэжэлгэнь 95,2 процент, Ростовско областиин Сальска райондо—90,1 процент болоо. Ростовско областиин «Гигант» ба Һуралсалай-туршалгын, Краснодарска хизаартахи «Кубанец» ба Ставропольско хизаартахи «Темижбекский», Запорожско областьдохи Горькиин нэрэмжэтэ совхозууд хабартаа тариһан модонуудайнгаа 90—96 процентын урган үрэжэлгэ хангаа. Воронежско областиин Борисоглебскэ лесхоздохи таримал мододой 92 процентнь, Саратовска областиин Макаровска лесхоздохи—89 процентнь урган үрэжэһэн байна.

Модо һуулгаха ба һуулгагдаһан модонуудта харууһа хангахын тула 1949 ондо колхозууд ба совхозуудта 70 мянга үлүүтэй колхознигууд ба хүдэлмэришэд, мүн поли хамгаалгын модо ургуулха хүдэлмэри хэхынь тула лесхозуудта 16 мянга үлүүтэй хүдэлмэришэд ба бригадирнууд бэлэдхэгдэһэн байгаа. Областной хүдөө ажахын һургуулинуудай дэргэдэхи гурба һарын курсануудаар 4600 агролесомелиораторнууд, һургуулинууд ба техникумүүдээр —1530 мастернууд ба бригадирнууд-агролесомелиораторнууд бэлэдхэгдээ. Районуудай хүдөө ажахын таһагуудта, совхозуудта, ой модоной ба машинно-тракторна станцинуудта агролесомелиораторнууд болгогдон 4 мянга үлүүтэй мэргэжэлтэд эльгээгдээ.

Модо һуулгаха хүдэлмэреэр һайн үрэ дүнгүүдэй туйлагдаһанай хажуугаар, СССР-эй европейскэ хубидахи талын ба модото талын районуудай хэдэ хэдэн колхозууд, совхозууд ба лесхозуудта 1949 он дотор горьтой дутуунууд гаргагдаһан байгаа. Куйбышевска, Чкаловска, Саратовска, Грозненско, Херсонско, Одесскэ областьнуудай ба Башкирска АССР-эй партийна, советскэ, хүдөө ажахын ба ой модоной органууд хамгаалгын модо һуулгахадаа агротехникын заабаринуудые сахиха асуудалда шухала анхарал табяагүй, хэдэ хэдэн колхозуудай, совхозуудай болон лесхозуудай поли хамгаалха ой модоной полосануудтань дуб ба бусад шухала модонуудай орондо шанар багатай, үрэжэсэгүй модонуудые һуулгаһан байха юм.

Хэдэ хэдэн колхозууд, совхозууд мууса бэлэдхэгдэһэн хүрьһэндэ, модо оройтуулжа һуулгаһан ба тариһан, тэрэшэлэн үнгэрһэн жэлнүүдтэ һуулгагдаһан аад гэмтэһэн модонуудые һэргээхэ хүдэлмэри дутамагаар ябуулһан байна.

4. Поли хамгаалха модо һуулгалгын түсэбые 1949 ондо амжалтатайгаар дүүргэһэн ба хүдөө ажахын культурануудые тариһан газарта модо гнездовой ёһоор тариха аргые академик Лысенкын зохёоһонтой дашарамдуулан, СССР-эй европейскэ хубидахи талын ба модото талын районуудта поли хамгаалха модо 1950 ондо тариха ба һуулгаха түсэбые 700 мянган гектар талмайн хэмжээтэйгээр баталха, энэ хадаа СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б)-гэй ЦК-гэй 1948 оной октябриин 20-ной Тогтоолоор 425,3 мянган гектар байха гэжэ хараалагдаһан байгаа.

Хамгаалгын модо тариха ба һуулгаха ниитэ түсэбые үндэһэ болгон, хамгаалгын модо 1950 ондо тариха ба һуулгаха даалгабаринуудые—СССР-эй хүдөө ажахын Министерстводэ 350 мянган гектар талмайгаар, СССР-эй совхозуудай Министерстводэ — 30 мянган гектараар, СССР-эй ой модоной ажахын Министерстводэ —320 мянган гектараар, тэрэ тоодо: гүрэнэй ой модоной полосануудта 21 мянган гектар, эльһэтэй газарые нигтаруулха ба модотой болгохын тула 73 мянган гектар байхаар баталаад, республиканууд, хизаарнууд ба областьнуудта иигэжэ хубааха гэбэл:

(Гектараар)

	Колхозуудай хүсөөр ба зөөрэр	Совхозуудай хүсөөр ба зөөрэр	СССР-эй ой модоной ажахын Министерствын хүсөөр ба зөөрэр
Воронежско область	20000	570	17000
Курска область	19000	100	17550
Орловско область	13500	230	9800
Тамбовско область	14000	300	12500
Рязанска область	10000	20	6670
Тульска область	8500	130	3700
Мордовско АССР	6000	30	7200
Астраханска область	1500	300	9770
Куйбышевска область	16000	1310	9000
Саратовска область	17000	2320	11560
Чкаловска область	10500	2850	6400
Сталинградска область	20000	2450	23050
Башкирска АССР	13000	1130	11100
Ульяновска область	10500	500	9500
Татарска АССР	16000	455	7600
Пензенскэ область	11000	100	6650
Краснодарска хизаар	20000	2800	2200
Ростовско область	21000	3955	19550
Ставропольско хизаар	14500	2130	7500
Грозненско область	3000	290	2600
Крымскэ область	5000	750	3700
Украинска ССР	80000	7280	114300
Казахска ССР	—	—	1100

Хамгаалгын ой модо һуулгалгаар 1950 ондо хараалагдаһан түсэбые гол түлэб хабарай үедэ дүүргэлгэ хангаха зорилго СССР-эй ой модоной ажахын Министерствын, СССР-эй хүдөө ажахын Министерствын, СССР-эй совхозуудай Министерствын, СССР-эй европейскэ хубидахи талын ба модото талын районуудай партийна, советскэ, хүдөө ажахын ба ой модоной органуудай урда табиха.

5. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи поли хамгаалгын модо ургуулха Главна управлениие, СССР-эй хүдөө ажахын Министерствые, СССР-эй ой модоной ажахын Министерствые, СССР-эй совхозуудай Министерствые, СССР-эй европейскэ хубиин талын ба модото талын зононуудтахи республиканудай Министрнүүдэй Соведүүдые, облгүйсэдкомууд ба крайгүйсэдкомуудые уялгалха:

а) хамгаалгын модо тариха ба һуулгаха хүдэлмэри энэ хабар агротехническэ эрхим болзорнуудта, үндэр дээдэ шанартайгаар ябуулха.

Хабартаа модо һуулгахада хэрэгтэй хүдэлмэриин хүсөөр СССР-эй ой модоной ажахын Министерствын лесхозуудта ба хамгаалгын ой модоной станцинуудта шухала туһаламжа үзүүлхыень нютагуудтахи советскэ органуудта дурадхаха;

б) колхозуудай ба совхозуудай газарнууд дээрэ, тэрэшэлэн гүрэнэй ой модоной полосануудта ба гүрэнэй ой модоной фондын газарнууд дээрэ поли хамгаалха ой модоной полосануудые байгуулхадаа, бургааһанай үрһэнүүдые рядаар тариха ябадал хэрэглэлсэн, гол ба туһалбариин модонуудай үрһэнүүдые гнездовой ёһоор тариха ябадалда 1950 оной хабарһаа эхилэн хаа хаанагүй орохо, дуб модоной ургахаар хүрьһэнүүд дээрэ поли хамгаалха модо шэнээр һуулгагдаһан бүхы газарнуудта—үлэмжэ тэсэмгэй ба ута наһатай дуб модые гол болгон, уялгата ёһоор тариха. Ургуулан бэлдэгдэһэн материал ой модоной питомнигуудта бии байһые хараадаа абажа, поли хамгаалха модо һуулгахадаа тэрээниие бүрин ашаглаха шухала гэжэ тоолохо;

в) үнгэрэгшэ жэлнүүдтэ таригдаһан аад, гэмтэһэн бүхы модонуудай орондо, модо-бургааһанай эшэнүүдые тариха зэргээр һэргээхэ ба һэльбэн нэмээхэ хүдэлмэри хаһа саг соонь ябуулха;

г) хамгаалгын модо һуулгаһан газарай хүрьһые буртаг үбһэгүй сэбэр байлгаха ябадал хангаи, үнгэрэгшэ жэлнүүдтэ ба энэ хабар һуулгагдаһан модонуудтаа һайн харууһа эмхидхэхэ.

III. Эльһэтэй газарнуудые нигтаруулха ба модотой болгохо

6. СССР-эй ой модоной ажахын Министерствын лесхозуудаар ба хамгаалгын ой модоной станцинуудаар 1949 он дотор 32,8 мянган гектар талмай дээрэ эльһэтэй газарнуудые нигтаруулха ба модотой болгохо хүдэлмэри хэгдээ, энэнь түсэбэй ёһоор 146 процент болоно. Украинска ССР-тэ, Воронежско, Астраханска, Сталинградска, Грозненско областьнуудта ба Ставропольско хизаарта эльһэтэй газар-

(Ургэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ ба ВКП(б)-гэй ЦК-да

„СССР-эй европейскэ хубидахи талын ба модото талын районуудта үндэр ба тогтууритай ургаса хангахын тула поли хамгаалха модо һуулгалгын, ногоо тарилсаһан политой севооборoдуудые дэлгэрүүлгын, уһанай хаалтанууд ба сөөрэмүүдые барилгын түсэб тухай“ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б)-гэй ЦК-гэй 1948 оной октябриин 20-ной Тогтоолой дүүргэлтын ябаса тухай

(*Түгэсхэл*)

нуудые нигтаруулха хүдэлмэри үнэхөөр амжалтатайгаар ябуулагдаа.

Хэдэ хэдэн районуудта эльһэтэй газарнуудые модотой болгохо ба нигтаруулха хүдэлмэри ябуулхадаа ехэ дутуунуудые гаргаһан байна. Эльһэтэй газарнуудые модотой болгохо участогуудые хүсэд үндэһэгүйгөөр тодорхойлдог, элдэб модонуудые һэлгүүлхэ гурим эбдэдэг, гектар газарта эшэнүүдые һуулгаха тогтоогдомол нормонууд сахигдадаггүй байгаа. Эльһэтэй газарнуудые нигтаруулхын ба эльһээр эзэлэгдэһэн талмайнуудые бэлшээриин, сабшалангай газар болгохо тарилганууд дутамагаар хэрэглэгдэдэг байба.

7. Эльһэтэй газарнуудые нигтаруулха ба модотой болгохо тушаа 1950 ондо тогтоогдоһон түсэбые республиканууд, хизаарнууд ба областьнуудта иимэ хэмжээтэйгээр заабол дүүргэхыень СССР-эй ой модоной ажахын Министерствые, СССР-эй европейскэ хубидахи талын ба модото талын районуудай партийна ба советскэ органуудые уялгалха гэбэл:

(Гектараар)

	Талмай
Воронежско область	6300
Курска область	3800
Орловско область	800
Тамбовско область	3600
Рязанска область	800
Мордовско АССР	600
Астраханска область	6300
Куйбышевска область	1400
Саратовска область	2100
Чкаловска область	100
Сталинградска область	3300
Башкирска АССР	300
Ульяновска область	500
Татарска АССР	400
Пензенскэ область	300
Ростовско область	3400
Ставропольско хизаар	3100
Грозненско область	1900
Украинска ССР	34000

Колхозууд ба совхозуудай полевой эдлүүринүүдые эльһээр хушаха аюулай тохёолдохо газарнуудта—эльһэнүүдые модотой болгохо ба нигтаруулха хүдэлмэри түрүүшын ээлжээндэ ябуулха.

8. Эльһэтэй газарнууд дээрэ тарихын тула сорго-гумаево гибридэй үрһэ ургуулха хэрэг һайжаруулха хэмжээ абахыень СССР-эй хүдөө ажахын Министерствые, СССР-эй совхозуудай Министерствые, Ставропольско крайгүйсэдкомые, Астраханска, Грозненско ба Сталинградска облгүйсэдкомуудые, тэрэшэлэн олонжэлэй культурануудые таридаг Ставропольско туршалтын полиинхидые уялгалха.

9. Астраханска, Грозненско, Сталинградска областьнуудай ба Ставропольско хизаарай шэлжэдэг эльһэтэй газарнуудта тарихын тула сорго-гумаево гибридэй, талын житнягай ба бусад ногоонуудай шухала тоотой үрһэ бэлэдхэлгэ 1950 ондо хангахыень СССР-эй ой модоной ажахын Министерствые ба бэлэдхэлэй Министерствые уялгалха.

IV. Модо-бургааһанай үрһэ бэлэдхэлгэ ба гүрэнэй, колхозно ба совхозно модоной питомнигуудта тарилга хэхэ материалнуудые ургуулга

10. Партийна, советскэ болон хүдөө ажахын органууд, колхозууд, лесхозууд ба совхозууд 1950 ондо модо һуулгаха түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэхын зорилгоор модо-бургааһанай үрһэ суглуулха ба бэлэдхэхэ талаар 1949 ондо нилээд ехэ хүдэлмэри хэһэн байна гэжэ тэмдэглэхэ. Үнгэрэгшэ жэлдэ 67,2 мянган тонно модо-бургааһанай үрһэн бэлэдхэгдээ, энэнь түсэбэй 127 процент болоно, тэрэ тоодо 61,5 мянган тонно борбоосгой суглуулагдаа, энэнь түсэбэй 123.1 процент болоно. Украинска ССР-эй колхозууд, лесхозууд ба совхозууд борбоосгой суглуулха түсэбөө 343,7 процент дүүргэһэн байна. Белорусска ССР-эй ба Брянска областиин лесхозууд ба колхозууд борбоосгой суглуулгадань СССР-эй европейскэ хубиин талын ба модото талын районуудта ехэ туһаламжа үзүүлээ.

1949 ондо СССР-эй европейскэ хубиин талын ба модото талын районуудай модоной питомнигуудта 6 миллиард хэһэгһээ дээшэ тарилга хэхэ материалнууд ургуулагдаа, энэнь түсэбэй 110 процент болоно. Тэдэнэй гурбан миллиард хахад шахуунь гол гол ургамалнуудай эшэнүүд ба тэрэ тоодо 0,5 миллиардһаа дээшэ хэһэг дуб болоно. Воронежско, Рязанска, Тульска, Куйбышевска, Ульяновска, Пензенскэ ба Ростовско областьнуудай, Краснодарска хизаарай, Мордовско АССР-эй, Татарска АССР-эй ба Украинска ССР-эй модоной питомнигууд тарилга хэхэ материалнуудые ургуулха даалгабаряа нилээд үлүүлэн дүүргэһэн байна.

Гэхэтэй хамта, Астраханска, Чкаловска, Саратовска, Орловско, Тамбовско, Грозненско областьнуудта ба Ставропольско хизаарта үрһэ бэлэдхэхэ ба тарилга хэхэ материалнуудые ургуулха түсэб дүүргэгдээгүй, мүн эдэ областьнуудай олон колхозууд, лесхозууд ба хамгаалгын ой модоной станцинууд үрһэнэй борбоосгойе зүбөөр хадагалха ябадал хангаагүй.

11. Колхозууд, совхозууд ба лесхозуудые үрһөөр ба тарилга хэхэ материалнуудаар гүйсэд хангахын зорилгоор 1950 ондо 89,5 мянган тонно модо-бургааһанай үрһэ, тэрэ тоодо 80 мянган тонно борбоосгой бэлэдхэхэ, тэдэнһээ СССР-эй ой модоной ажахын Министерство—46,9 мянган тонно, тэрэ тоодо 41 мянган тонно борбоосгой, СССР-эй хүдөө ажахын Министерство—37 мянган тонно, тэрэ тоодо 35 мянган тонно борбоосгой; СССР-эй совхозуудай Министерство—4,6 мянган тонно, тэрэ тоодо 4 мянган тонно борбоосгой, СССР-эй эдеэ хоолой промышленностиин Министерство—1 мянган тонно үрэ жэмэстэ модонуудай үрһэ бэлэдхэхэ гэжэ баталха.

12. СССР-эй ой модоной ажахын Министерствые, СССР-эй хүдөө ажахын Министерствые, СССР-эй совхозуудай Министерствые, СССР-эй европейскэ хубиин талын ба модото талын районуудай нютагуудтахи советскэ ба партийна органуудые уялгалха гэбэл:

а) модо-бургааһанай үрһэ бэлэдхэхэ түсэб, мүн питомнигуудта тарилга хэхэ ба тарилгын материалнуудые ургуулха түсэб дүүргэхэ ябадал хангаха, тиихэдээ борбоосгой, Сибириин шэнэһэнэй, хурса набшаһатай клёной, талын клёной, жэжэ набшаһатай вязын, липын, шара акациин, скумпиин, иртиин ба шарабтар үхэр нюдэнэй үрһэнүүдые бэлэдхэлгэдэ ба модоной питомнигуудта Сибириин шэнэһэ, хуһа, мүн жэжэ набшаһата вязануудые, липэнүүдые, тэрэшэлэн үрэ жэмэстэ ба техническэ модонуудые ургуулгада шухала анхарал табиха.

б) ой модоной питомнигуудые уһа сүрсэхэ хэрэгсэлнүүдэй монтаж хэхэ түхеэрэлгэнүүдээр хангаха ба уһа тарааха барилгануудые хабарай тарилга хүрэтэр ашаглалгада оруулха ябадал хангаха хэмжээнүүдые абаха;

в) модоной дайсад ба үбшэнүүдтэй тэмсэхэ түхеэрэлгэнүүд ба хоро-химикадуудые лесхозуудта саг соонь зөөжэ абаашалгые, тэрэшэлэн модо-бургааһанай үрэжүүлгые хамгаалхын зорилгоор профилактическа хэмжээнүүдые саг соонь үнгэргэхэ ябадал эмхидхэхэ;

г) модо-бургааһанай үрһые тарилгада һайнаар бэлэдхэлгые хангаха ба борбоосгойнуудые зүбөөр ургуулха ба тэрэниие хаһа саг соонь тариха.

V. Агротехническэ гол хэмжээ-ябуулгануудые үнгэргэлгэ

13. Үнгэрэгшэ жэлдэ СССР-эй европейскэ хубиин талын ба модото талын районуудай колхозууд болон совхозууд олон жэлэй ногоонуудые 2400 мянган гектар талмай дээрэ гэхэ гү, али 1948 онойхидо орходоо хоёр дахин шахуу ехээр тариһан байна гэжэ тэмдэглэхэ.

Тэрээнтэй хамта зарим областьнууд, хизаарнууд ба республикануудай колхозууд болон совхозуудта ногоо тарилгые хүгжөөхэ ба олон жэлэй ногоонуудай үрһэ үйлэдбэрилхэ даалгабаринууд хангалтагүйгөөр дүүргэгдэнэ, мүн газарай хүрьһэ элдүүрилхэ ба хүдөө ажахын культурануудай хойноһоо харууһалха хүдэлмэринүүдэй шанарые сахяагүй баримтанууд үзэгдэнэ.

Орловско, Ульяновска, Рязанска областьнуудай ба Башкирска АССР-эй колхозууд олон жэлэй ногоонуудые тариха даалгабаринуудаа хангалтагүйгөөр дүүргэжэ байна. Олон колхозууд ба совхозууд олон жэлэй ногоонуудые ургуулгада шухала анхаралаа табинагүй, тэрэнэй эсэстэ ногооной ургаса бага байһаар.

Хэдэн районуудта партийна, советскэ ба хүдөө ажахын органууд тарилгын талмайе буруугаар түсэблэдэг ябадалаа усадхаадүй, колхозуудта бии болгогдоһон севооборoдуудые хараада абалсангүйгөөр тарилгын түсэб табигдана, тиигэжэ севооборoдууд эбдэгдэнэ, тэрэниие ашаглаха болзор удааруулагдана.

1949 ондо СССР-эй европейскэ хубиин талын ба модото талын районуудай колхозууд болон совхозууд 1948 онойхидо орходоо 24 процент ехэ намарай пар хахалһан байна. Тэрэшэлэн Украинска ССР-эй, Крымскэ, Саратовска, Чкаловска, Куйбышевска ба бусад областьнуудай колхозууд болон совхозууд намарай пар хахалха түсэбөө дүүргэһэн, үлүүлэн дүүргэһэн байха юм. 1949 ондо колхозууд ба совхозууд сэбэр пар хахалха түсэбөө 101 процент дүүргэһэн ба пар хахалалга хаа хаанагүй эртын болзорнуудта ба эрхим шанартайгаар үнгэргэгдэһэн байна. Намарай пар ба сэбэр парнуудай 80 процентһээ дээшэнь предплужнигуудтай плугуудаар хахалагдаа. Колхозууд ба совхозууд полинууд дээрэ наг шэбхэ ба минеральна үтэгжүүлгэнүүдые үнгэрэгшэ жэлнүүдэйхидэ орходоо ехээр зөөһэн байна.

Гэхэтэй хамта, Орловско, Рязанска, Тульска, Тамбовско областьнуудта, Татарска ба Мордовско АССР-тэ намарай пар хахалалгаар тогтоогдоһон түсэб дүүргэгдээгүй.

СССР-эй хүдөө ажахын Министерство, СССР-эй совхозуудай Министерство, нютагуудтахи партийна ба советскэ органууд болбол бүхы колхозууд болон совхозуудта 1949 онһоо эхилээд орооһото культурануудай бүхы тарилгые сортовой үрһөөр хэлгэдэ үргэлжэдөө орохо талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б)-гэй ЦК-гэй 1948 оной октябриин 20-ной Тогтоолые дүүргэхэ ябадал хангаагүй байха юм.

14. СССР-эй хүдөө ажахын Министерство, СССР-эй совхозуудай Министерство, СССР-эй европейскэ хубиин талын ба модото талын районуудай нютагуудтахи партийна, советскэ болон хүдөө ажахын органуудые уялгалха гэбэл:

а) колхозууд ба совхозуудта 1950 ондо севооборoдуудые ашаглаха гэжэ тогтооһон түсэбэй дүүргэлтые хангаха. Ногоо таридаг политой севооборoдуудые колхозуудта ба совхозуудта ашаглахада, таряанай ба хүдөө ажахын бусад продукцинуудай үйлэдбэрилгэ таһалгаряагүйгөөр ургаха ба олон жэлэй ногоонуудай үбһэнэй ургаса бүхы хэмжээгээр дээшэлхэ ёһотой;

б) абтаһан севооборoдуудтай зохилдуулан тарилгые зүбөөр хубаарилан хэхын хойноһоо хиналтые шангадхаха. Намарай тарилга хэхэ ба хабарай культурануудые тариха түсэбтэй зохилдуулан, севооборoдуудай полинуудые наринаар сахижа, пар ба намарай парые хахалха;

в) СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б)-гэй ЦК-гэй 1948 оной октябриин 20-ной Тогтоолоор хараалагдаһанай ёһоор, колхоз болон совхоз бүридэ ногоо таридаг политой полевой ба тэжээлэй севооборoдуудые ашаглалгын ябасые жэл бүри хоёр удаа шалгаха ба элирүүлэгдэһэн дутуунуудые усадхаха тушаа шухала хэмжээнүүдые абаха;

г) 1950 ондо олон жэлэй ногоонуудай үрһэнүүдые поли дээрэ үлөөхэ түсэб заатагүй дүүргэхэ ба олон жэлэй ногоонуудай үрһэнүүдэй үндэр ургаса туйлаха ябадал хангаха.

15. Бүхы колхозууд ба совхозуудай үргэлжэдөө сортовой тарилгада түргэнөөр оролгые хангаха, тэрэшэлэн хүдөө ажахын культурануудай шэнэ ба үндэр ургаса үгэдэг, нютагай һайжаруулагдаһан сортнуудые олошоруулгые түргэдхэхэ тушаа шухала хэмжээнүүдые абахыень СССР-эй хүдөө ажахын Министерствые, СССР-эй совхозуудай Министерствые, партийна, советскэ болон хүдөө ажахын органуудые уялгалха.

VI. Уһалалгые хүгжөөлгэ, хаалтанууд ба сөөрэмүүдые байгуулга

16. 1949 ондо СССР-эй европейскэ хубиин талын ба модото талын районуудай колхозууд болон совхозуудта уһалалгые хүгжөөхэ, хаалтануудые болон сөөрэмүүдые байгуулха талаар горьтой хүдэлмэри хэгдэһэн байна. Хара хүрьһэтэй газарай центральна областьнуудай (Курска, Воронежско, Орловско ба Тамбовско областьнууд) колхозуудта байгша оной апрелиин 15-най мэдээгээр 55 мянган гектар газар уһалха уһалууриин системэнүүд баригдаһан ба бэлэдхэгдэһэн байна. Энээнһээ гадна, СССР-эй европейскэ хубиин талын ба модото талын бусад районуудта 67,7 мянган гектар уһалагдахаар бэлэдхэгдээ, 6 мянган гектарһаа дээшэ талмайе тогтоһон уһаар уһалалга дахин хэгдэдэг болоо. 4579 уһанай хаалтанууд ба сөөрэмүүд байгуулагдаа гэхэ гү, али 1948 онойхидо орходоо 1767 хаалтанууд ба сөөрэмүүд олоор байгуулагдаа, 3658 хаалтанууд ба сөөрэмүүд капитальнаар заһабарилагдаһан ба һэргээн бодхоогдоһон байна. 1950 ондо 5376 хаалтанууд ба сөөрэмүүдые байгуулха газар бэдэрэгдэжэ олдоһон, тэрэшэлэн 4010 хаалтанууд ба сөөрэмүүдэй техническэ проектнүүд зохёогдоһон байха юм.

Үнгэрэгшэ жэлдэ Саратовска областиин колхозууд ба совхозууд хаалтанууд ба сөөрэмүүдые байгуулха хүдэлмэриие амжалтатайгаар үнгэргөө. Тэндэ 826 хаалтанууд ба сөөрэмүүд һэргээн бодхоогдоһон ба байгуулагдаһан, тэрэ тоодо түсэбэй ёһоор 164 хаалтанууд ба сөөрэмүүдэй байгуулагдахын орондо 599 шэнээр байгуулагдаһан байна. Ростовско областиин колхозууд ба совхозууд 209 сөөрэмүүдые байгуулха түсэбтэй аад, 303-ые заһабарилһан, һэргээн бодхооһон ба шэнээр байгуулһан байна. Рязанска областиин колхозууд ба совхозууд 354 сөөрэмүүдые байгуулһан ба 561-ые капитальнаар заһабарилһан байна.

Гэхэтэй хамта, зарим областьнуудай болон республикануудай колхозуудта сөөрэмүүдые байгуулжа, тэндэһээ урдадаг уһаар уһалалга хахэ ябадал тоогдоногүй, хүдөө ажахын культурануудай тарилга хэхын тулада уһалагдадаг газар гүйсэдөөр хэрэглэгдэнэгүй. Тиихэдэ нютагуудтахи партийна, советскэ болон хүдөө ажахын органууд эдэ дутуунуудые тэсэжэ байдаг ба уһалагдадаг участогуудые гүйсэд ашаглаха ба тэдэнһээ хүдөө ажахын культурануудай үндэр ургаса хуряаха шухала хэмжээнүүдые абадаггүй байна.

17. СССР-эй хүдөө ажахын Министерство, СССР-эй совхозуудай Министерство ба СССР-эй ой модоной ажахын Министерство, СССР-эй европейскэ хубиин талын ба модото талын районуудай нютагуудтахи советскэ, партийна органуудые 1950 ондо иимэ юумэ хангахыень уялгалха гэбэл:

а) колхозуудта — 7085 хаалтануудые ба сөөрэмүүдые, совхозуудта — 502 хаалтануудые байгуулха;

б) 88,8 мянган гектар уһалагдадаг газарые хүдөө ажахын эрьесэдэ оруулха, 15,6 мянган гектар талмайе тогтоһон уһаар дахин уһалдаг болохо ба 23,5 мянган гектар талмай дээрэ уһа тогтоохо шэнэ барилга хэхэ;

в) уһалалгын системэнүүдэй ашаглалгые һайжаруулха ба уһалагдадаг газарые хүдөө ажахын культурануудай тарилгада гүйсэд хэрэглэхэ;

г) колхозуудта хаалтануудые ба сөөрэмүүдые байгуулгадань машинно-тракторна ба хамгаалгын ой модоной станцинуудай зүгһөө бүхы хэмжээнэй туһаламжа үзүүлхэ, тэрэшэлэн уһанай ажахын барилгануудые хэхэ хүдэлмэринүүдые үнгэргэхэ талаар колхозууд, машинно-тракторна ба хамгаалгын ой модоной станцинуудай дунда договорнуудые саг соонь баталха.

VII. Хүдөө ажахын хүдэлмэринүүдые, модо тарилгые ба хаалтанууд болон сөөрэмүүдые байгуулгые механизацилга

18. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б)-гэй ЦК-гэй 1948 оной октябриин 20-ной Тогтоолтой зохилдуулан, 1949 ондо СССР-эй хүдөө ажахын Министерствээр, СССР-эй ой модоной ажахын Министерствээр, нютагуудтахи советскэ ба партийна органуудаар хамгаалтын ой модоной 119 станцинууд эмхидхэгдэһэн байна.

Хамгаалгын ой модоной бүхы станцинууд 1949 оной хабарай полевой хүдэлмэринүүдэй эхилхэ саг хүрэтэр хүтэлбэрилхы ба инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдөөр, тэрэшэлэн механизаторска кадрнуудаар хангагдаһан байгаа. 1500 инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ба 7500 тракторна бригадануудай бригадирнууд, трактористнууд, машинистнууд ба бусад хүдэлмэрилэгшэд хамгаалгын ой модоной станцинуудта эльгээгдээ.

СССР-эй хүдөө ажахын Министерствын, СССР-эй ой модоной ажахын Министерствын хамгаалгын ой модоной станцинуудай ба совхозуудай агролесомелиоративна бригадануудта зорюулан 5139 элдэб маркнуудай тракторнууд, 5143 тракторна плугууд, 4095 культиваторнууд ба лущильнигууд, модо һуулгаха 3694 машинанууд ба модоной сеялкэнүүд, 801 автомашинанууд, 294 нүүдэл автомастерскойнууд, газар онгилхо 472 машинанууд ба бусад олон зэмсэгүүд эльгээгдэһэн байна.

СССР-эй хүдөө ажахын Министерствын ба СССР-эй ой модоной ажахын Министерствын хамгаалгын ой модоной станцинууд тракторна хүдэлмэринүүдэй жэлэй түсэбые дүүргээ.

Гэхэтэй хамта, хамгаалгын ой модоной станцинуудай ба МТС-үүдэй хүдэлмэринүүдые эмхидхэлгэдэ ехэ дутуунууд бии байна. Хамгаалгын ой модоной олон станцинууд, илангаяа Курска, Тульска, Ульяновска областьнуудай ба Мордовско АССР-эй станцинууд, тракторна хүдэлмэринүүдэй жэлэй түсэб дүүргээгүй ба таригдаһан модоной хойноһоо харууһалгые саг соонь эмхидхээгүй байха юм. Машинно-тракторна станцинууд хадаа хаалтануудые ба сөөрэмүүдые байгуулга дээрэ газар малтаха хүдэлмэридэ муугаар хабаадаһан байна. Хамгаалгын ой модоной станцинуудай ба колхозуудай хоорондо баталагдаһан договорнуудай дүүргэлтын хойноһоо Министерствонуудэй ба нютагуудтахи органуудай зүгһөө хиналтын һулаар хэгдэһэнэй эсэстэ агротехническэ болзорнуудые эбдэһэн ба хүдэлмэринүүдые муу шанартайгаар хэһэн баримтанууд үзэгдэнэ. СССР-эй хүдөө ажахын Министерствын талаар механизированнээр модо һуулгаха түсэб 80 процент ба ой модоной полосануудай хойноһоо харууһалха түсэб 79 процент дүүргэгдэһэн байна. Тиихэдэ СССР-эй ой модоной ажахын Министерствын талаар механизированнээр модо һуулгаха түсэб—83 процент, һуулгагдаһан модые культивацилха түсэб 58 процент дүүргэгдэһэн байха юм.

Хүдөө ажахын машина бүтээлгын Министерство, автомобильна ба тракторна промышленностиин Министерство зарим машинанууд болон зэр зэмсэгүүдые хамгаалгын ой модоной станцинуудта саг соонь абаашаха ябадал хангаагүй.

СССР-эй хүдөө ажахын Министерство, СССР-эй ой модоной ажахын Министерство, хэдэн областьнуудай, хизаарнуудай ба республикануудай партийна, советскэ органууд хамгаалгын ой модоной станцинуудта бага анхарал табина, тэдэнэй ажахын түхеэрэлгые болон үйлэдбэриин ажал-ябуулгые һайжаруулха шухала хэмжээнүүдые абанагүй.

19. Хамгаалгын ой модоной станцинуудай хүдэлмэриие һайжаруулхын зорилгоор, полиие хамгаалха модо ургуулгын, хаалтануудые ба сөөрэмүүдые байгуулгын хүндэ хүдэлмэринүүдые саашадань механизацилхын зорилгоор, СССР-эй хүдөө ажахын Министерствые, СССР-эй ой модоной ажахын Министерствые, Украинска ССР-эй Министрнүүдэй Соведые, автономно республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдые, СССР-эй европейскэ хубиин талын ба модото талын районуудай облгүйсэдкомуудые ба крайгүйсэдкомуудые уялгалха гэбэл:

а) хамгаалгын ой модоной станцинуудай хүдэлмэридэхи дутуу дундануудые усадхаха ба тэдэнэй үйлэдбэриин ажал-ябуулгые хүтэлбэрилгэ һайжаруулха, хамгаалгын ой модоной станцинуудай эмхидхэлэй-ажахын талаар бэхижэлгэдэнь шухала туһаламжа хүргэхэ;

б) хамгаалгын ой модоной станцинуудай колхозуудтай хэһэн договорой дүүргэлтын хиналтые шангадхаха, түсэбэй заатагүй дүүргэлтые хангаха ба тракторна бүхы хүдэлмэринүүдэй агротехническэ тогтоогдомол болзорнууд соо, һайн шанартайгаар дүүргэгдэхэ ябадал туйлаха. Хамгаалгын ой модоной станцинуудай хүдэлмэринүүдые сэгнэхэдээ, харьяата колхозууд болон лесхозуудтань полиие хамгаалхаар таригдаһан модонуудай урган үрэжэлгые заатагүй хараадаа абаха;

в) 1950 ондо хамгаалгын ой модоной 191 станцинуудые эмхидхэхэ, тэрэ тоодо СССР-эй хүдөө ажахын Министерство—80 станци, СССР-эй ой модоной ажахын Министерство—111 станци эмхидхэхэ. Эмхидхэгдэһэн хамгаалгын ой модоной станцинуудай харьяата районуудыень тодорхойлхо. тэдэндэ шухала хэрэгтэй гэр байрануудые үгэхэ, хүтэлбэрилхы кадрнуудаар, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдөөр ба мэргэжэлтэй хүдэлмэришэдөөр хангаха, шухала тооной тракторнуудые, машинануудые ба горючи абаашаха, 1950 ондо тарилга хэхэ модо һуулгаха ба һуулгагдаһан модоной хойноһоо харууһа хэхэ талаар колхозуудтай баталһан договорнуудай гүйсэдхэлгые хангаха;

г) хамгаалгын ой модоной станцинуудай тракторна паркые хэрэглэлгыень һайжаруулха, тракторнуудай дэмы ябалгые ба миин байлгые үсөөлхэ, тэрэшэлэн тракторист бүхэнэй халаанайнгаа үйлэдбэриин тогтоогдомол нормые дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ хэмжээнүүдые абаха;

д) СССР-эй хүдөө ажахын Министерствын ой модоной станцинуудай хүдэлмэриие үсөөн тоото колхозуудта хамтадхан табиха, тиихэдээ модо һуулгаха, уһанай хаалтанууд ба сөөрэмүүдые бариха хүдэлмэри ябуулхатаяа хамта, гангануудые модотой болгохо, тэрэшэлэн машинно-тракторна станцинуудаар хэгдэдэг хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэринүүдые дүүргэхыень 1950 оной хабарһаа хойшо тэдэндэ даалгаха, СССР-эй хүдөө ажахын Министерствын хамгаалгын ой модоной станцинуудай харьяата зононуудые тодорхойлхо, харьяата колхозуудайнь тооe тогтоохо ба модо һуулгаха, хаалтануудые ба сөөрэмүүдые байгуулха, тэрэшэлэн хүдөө ажахын хүдэлмэринүүдэй хэмжээе тогтоохо;

е) хамгаалгын ой модоной станцинуудта харьяата бэшэ колхозуудта модоной полосануудые һуулгаха хүдэлмэриие ба тэдэнэй газар малтаха машинануудаар хэр зэргэ хангагдаһыень хараалдэ абалсажа, хаалтануудые ба сөөрэмүүдые байгуулха хүдэлмэринүүдые хэхыень СССР-эй хүдөө ажахын Министерствын машинно-тракторна станцинуудта даалгаха.

СССР-эй Гадаадын Хэрэгүүдэй Министерстводэ

Советскэ Правительствын апрелиин 11-нэй нотодо харюу болгон, США-гэй посол г-н А. Кәрк апрелиин 18-да США-гэй Правительствын иимэ ното СССР-эй Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрын Орлогшо А. А. Громыкодо барюулаа:

«Өөрынгөө хүндэлэлые Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай Гадаадын Хэрэгүүдэй Министртэ элирхэйлхэ зуураа, Гадаадын Хэрэгүүдэй Министерствын 1950 оной апрелиин 11-нэй нотые абаһан, Америкын Холбоото Штадуудай посол иигэжэ мэдүүлхэ ёһотой байнаб: 1950 оной апрелиин 8-да Балтикын районой агаарта ябаһан, американска сэрэгэй гансал самолёт хадаа Холбоото Штадуудай далайн-сэрэгэй авиациин «Прайвитир» түхэлэй самолёт байжа, тэрэ үдэр үгы болоһон ба экипажайнь мүр сараагые мүнөө хүрэтэр олдоогүй.

Холбоото Штадуудай далайн-сэрэгэй авиациин самолёдой борт дээрэнь 10 хүн ябаа. Энэ самолёт ото зэбсэггүй байгаа. Тус самолёт Гринвичын сагаар үглөөнэй 10 час 31 минутада, Балтиин далай дээгүүр ниидэхын тула Висбаденһээ гараад, Германидахи британска ниидэлгын зоныи эрьеын линиие гэрөөбди гэжэ, 2,5 час болоһон хойно, радиогоор мэдээсэһэн байна. Американска сэрэгэй авиациин бүхы самолёдууд хадаа ниидэхэ тусхай зүбшөөл гадаадын зонуудай правительствын зүгһөө үгы болоо haaнь, гадаадын алишье оронэй территори дээрэ ниидэхэгүй гэһэн шанга инструкци баримтална ниидэлгэ хэдэг. Холбоото Штадуудай Правительствын хэһэн мэдэлгын ёһоор, Холбоото Штадуудай далайн-сэрэгэй авиациин энэ самолёт тиимэ инструкциие оролдолгын үндэһэ болгоһон ба Советскэ Союзай ямаршье территори дээрэ гү, али Советскэ Союзаар эзэмдэгдэһэн территори дээрэ гү, али тус территоринуудта харьяатай территориальна уһанууд дээгүүр ниидээгүй байна.

1950 оной апрелиин 8-да москво сагаар 5 час 30 минутада истребительнүүдэймнай нэгэн американска самолёдые буудаа гэжэ Министерствынгээ тэрэ ното дотор Советскэ Правительство мэдэрһэн байна. Тэрэ үедэ Балтикын районой агаарта ябаһан, американска сэрэгэй гансал самолёт Холбоото Штадуудай далайн-сэрэгэй авиацида харьяатай, зэбсэггүй мүнөөхи самолёт байһан ушарһаань, мүн тус самолёт Германиин эрьеын линиие дабаһанайнгаа һүүлээр гадаадын ямаршье территориие гү, али территориальна уһануудые дабаагүй туладань, далай дээрэ ябаһан ба зэбсэггүй американска самолёдые советскэ сэрэгэй самолёт буудаа, тиигээд буудагдагша самолёт хосороо гэжэ тобшолол хэрэггүй.

Уласхоорондын эрхые ба оронуудай хоорондын эб найрамдалда дуратай ябадалай элементарна гуримуудые иигэжэ эбдэһэн тушаа тон шанга буруушаал мэдүүлхые Америкын Холбоото Штадуудай посолдо даалгагдаа. Дээрэ хэлэгдэһэн баримтануудай зүб байһанда этигэхын тула, энэ хэрэгые Советскэ Правительствын дары сагаар һайтар мүрдэхыень Холбоото Штадуудай Правительство эринэ. Уласхоорондын найрамдалтай ба һайн харилсаануудые дэмжэлгэдэхи бэрхэшээлнүүдые һүжэрөөжэ болохо энэ мэтын инцидентнүүдэй ямаршье шалтагаанаар дабтагдаха ябадалай гаргагдахагүйнь тула, советскэ агаарай хүсэнүүдтэ тон шанга ба эрид инструкцинуудые үгэхыень мүн лэ эринэ.

Советскэ Правительство мүрдэжэ дүүргэһэд байхадаа, өөһэдынгөө лётчигуудай хуули буса ба харата абари тушаа гэмшэл мэдүүлхэ ба энэ ябадалай түлөө харюусалтатай нюурнуудай дары сагаар ба хатуугаар хэһээгдэхынь тула оролдохо, тэрэшэлэн американецуудай хардагдажа үхэһэнэй ба американска зөөриин гэмтээгдэһэнэй түлөө ёһотой гэгшын компенсациие эб найрамдалда дуратай арадуудай дунда тогтоһон заншалай үндэһөөр түлэхэ бэзэ гэжэ Холбоото Штадуудай Правительство этигэлтэйгээр хүлеэнэ».

СССР-эй Гадаадын Хэрэгүүдэй Министр А. Я. Вышинский апрелиин 21-дэ Советскэ Правительствын харюугай иимэ ното г-н А. Кәркдэ барюулаа:

«Америкын Холбоото Штадуудай Правительствын энэ оной апрелиин 18-най нотодо харюу болгон, Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай Правительство иимэ мэдүүлгэ хэхые шухалада тоолоно.

Советскэ Правительствын апрелиин 11-нэй ното соо мэдээсэгдэһэнэй ёһоор, советскэ хилые Либаваһаа (Лиепайһаа) урдуур дабаһан американска самолёт хадаа шалгагдаһан мэдээнүүдэй үндэһөөр, дүрбэн мотортo «Б—29» («Ниидэдэг крепость») сэрэгэй самолёт байгаа, аэродром дээрэ буухаа гэһэн советскэ истребительнүүдэй эрилтэдэ орохогүйһөө гадна, харин советскэ самолёдуудые буудаһан байна. Түрүүлэн ябаһан советскэ истребительнүүдэй харюусан буудаха баатай болоһоной һүүлээр американска самолёт далай тээшэ эрьежэ, далда ороһон байна.

Ехотой гэгшын шалгалтаар тодоруулагдаһан баримтанууд иимэ.

Хэдэ хэдэн хооһон мэдүүлгэнүүд США-гэй Правительствын апрелиин 18-най ното соо бии байна, тэдэнь хүсэд тодоруулагдаһан баримтануудаар буруушаагдана.

Жэшээлхэдэ, апрелиин 8-да Балтикын районой агаарта ябаһан, американска сэрэгэй гансал самолёт гэдэгынь США-гэй далайн-сэрэгэй авиациин «Прайвитир» түхэлэй самолёт байгаа гэжэ США-гэй Правительство тус ното соогоо мэдүүлнэ. Гэхэ зуура, американска тэмдэгүүдтэй «Б—29» («Ниидэдэг крепость») самолёт советскэ территори дээгүүр Либаваһаа (Лиепайһаа) урдуур ниидээ гэжэ бүрин тодоруулагдаа.

Дээрэ дурсагдаһан самолёт советскэ хилые дабаагүй ба зэбсэггүй байһан хэбэртэйгээр США-гэй Правительство мэдүүлнэ. Гэхэ зуура, Советскэ Правительствын мэдэлдэ байгаа, шалгагдамал мэдээнүүдэй ёһоор, американска «Б—29» («Ниидэдэг крепость») самолёт энэ оной апрелиин 8-да СССР-эй Либавын районой гурэнэй хилые дабаад, СССР-эй территори дээрэ 21 километр гүнзэгырэн ороһон ба советскэ истребительнүүдые буудаһан байна.

Советскэ хилые американска самолёт дабаагүй, тэрэшэлэн зэбсэггүй байгаа гэһэн США-гэй Правительствын мэдүүлгэнүүдые эдэ баримтанууд бүримүһэн буруушаана.

Эдэ баримтанууд дээрэһээ харахада, США-гэй Правительствын дээрэ дурсагдаһан мэдүүлгэнүүдыень — уласхоорондын эрхэ бүдүүлигээр эбдэһэнэй түлөө харюусалгаһаа зайсаха гэһэн һэдэлгэһээ ондоогоор сэгнэжэ болохогүй байна.

Тэрэшэлэн энэ мэтын инцидентнүүдэй дабтагдаха ябадал зайсуулхын тула, «советскэ агаарай хүсэнүүдтэ тон шанга ба эрид инструкци үгтэхыень эринэ» гэжэ США-гэй Правительство өөрынгөө ното соо мэдүүлээд, энэ инцидентын түлөө харюусалгые советскэ тала дааха ёһотой хэбэртэйгээр, американска самолёдой хосорһоной түлөө конпенсациие түлэхэ ёһотой гэжэ США-гэй Правительство өөрынгөө ното соо мэдүүлнэ.

Тон буруу ба үндэһэ баримтагүй туладань, дээрэ дурсагдаһан эрилтэнүүдые Советскэ Правительство хаража үзэхын тула абажа шадахагүй байна.

Эхэ оронойнь хилэнүүдые гадаадын самолёдой дабаад байгаа haa, өөрынгөө хилэнүүдэй ойроо хүртэшэгүйе хамгаалха уялгатай, алишье ороной ямаршье авиаци хадаа советскэ авиацидал тон адляар тиигэжэл хандаха байһые ойлгоходо бэрхэтэй бэшэ. Советскэ Союзай хилые дабаһан американска самолёт гэмтэлдэ ороо гэжэ Американска Правительствын ното батална. Энээн тушаа мэдээнүүд Советскэ Правительстводa үгы байна. Хэрбээ американска самолёдой үнэхөөр хосороо haaнь, тэрэ хосоролгын түлөө харюусалга хадаа советскэ хамгаалгын түхеэрэлгэнүүдые фотографировалхын тула советскэ территоридо нэбтэрэн орохыень американска самолёдые уялгалжа, уласхоорондын эрхэ ба советскэ хилэнүүдэй ойроо хүртэшэгүйе эбдэхэ ябадалда түлхиһэн тэдэ господинуудтал тудаха байна. Советскэ летчигуудта инструкци үгэхэ гэжэ американска ното соо дурсагдаһан тушаа хэлэбэл, ёһотой инструкци үнинэй бии юм, тэрэмнай ямаршье хубилалтада орохоор бэшэ байна. Тус инструкци соо иигэжэ хэлэгдэдэг: СССР-эй хилэнүүдые гадаадын самолёдой дабажа, советскэ территори дээрэ нэбтэрэн ороод байгаа haaнь, советскэ летчигууд хадаа тиимэ самолёдые советскэ аэродром дээрэ буухыень баадхаха, хэрбээ эсэргүүсээ haaнь, —тэрээн тээшэ буудаха уялгатай.

Эсэстээ, апрелиин 18-найнь ното дээрэһээ харахада, США-гэй Правительство СССР-эй Правительствын апрелиин 11-нэй нотодо зүб харюу үгэхын орондо, харин уласхоорондын эрхын хамагта мэдэрэгдэһэн нормонуудые бүдүүлигээр эбдэжэ бэеэ гутааһан, өөрынгөө зарим хүнүүдэй хуулибуса ябуулгануудые далдалха һанаатай байһан тушаань онсо анхарал хандуулхые Советскэ Правительство шухалада тоолоно.

Эндэ найруулагдаһанай үндэһөөр, Советскэ Правительство болбол советскэ хилэнүүдые американска сэрэгэй самолёдой бүдүүлигээр дабаһанда эсэргүүсэн. США-гэй Правительстводa мэдүүлһэн өөрынгөө эрид буруушаалые дабтан батална».

Дурсагдаһан нотые өөрынгөө правительствын мэдэрэмжэдэ хүргэхэб гэжэ г-н А. Кәрк мэдээсээ.

США-гэй, Великобританиин ба Франциин Правительствонуудта Советскэ Правительствын эльгээһэн нотонууд

СССР-эй Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрын Орлогшо А. А. Громыко Триестын Сүлөөтэ Территори тухай асуудал тушаа нотонуудые США-гэй посол г-н Кәркдэ, Франциин посол г-н Шатеньодо ба Великобританиин хэрэгүүдые эрхилхэ этигэмжэтэ г-н Николлсто энэ оной апрелиин 20-до барюулба, тэдээн соогоо Советскэ Правительство хадаа США-гэй, Великобританиин ба Франциин Правительствонуудта иигэжэ мэдүүлнэ:

«1947 оной сентябриин 15-да Италитай баталагдаад хүсэндөө ороһон Эбэй Договороор Триестын Сүлөөтэ Территориие бии болголго хараалагдаһан байгаа. Триестын Сүлөөтэ Территориие бии болгохо тухай Эбэй Договорой 21-дэхи статья соо иигэжэ хэлэгдэнэ:

«Тус Договорой 4 ба 22-дохи статьянуудта тодоруулагдаһан хилэнүүдэй ба Адриатическа далайн хоорондохи районһоо бүридэһэн Триестын Сүлөөтэ Территори энэ Договороор байгуулагдана. Триестын Сүлөөтэ Территориие Союзна болон Холбоото Державанууд ба Итали мэдэрнэ, Триестын Сүлөөтэ Территориин бүрин бүхэли ба бэеэ даанхай байдалынь Нэгэдэмэл Нацануудай Аюулгүйн Соведээр хангагдаха ёһотой гэжэ тэдэнэр зүбшөөнэ».

Эбэй Договорто VI хабсаргалта болон оруулагдаһан Саг үргэлжын Статудай тогтоолнуудай ёһоор Триестын Сүлөөтэ Территориие ударидаха гэжэ тус Договор тэрэшэлэн хараална, тэрэ хабсаргалта хадаа Триестын Территориие ударидаха принципүүд ба гуримые наринаар тодоруулна.

Тэрээнһээ гадна, Триестын Сүлөөтэ Территориин саг зуурын ёһо журам тухай Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведээр зохёогдоһон ба Аюулгүйн Соведээр баталагдаһан Дүрим Эбэй Договорто VII хабсаргалта болон оруулагдаа. Энэ Дүрим хадаа Эбэй Договорой хүсэндөө ороһон сагһаа эхилээд, Аюулгүйн Соведэй баталһан Саг үргэлжын Статудые хүсэндэнь оруулхын тула Аюулгүйн Соведээр тогтоогдохо үдэр хүрэтэр хүсэтэй байха ёһотой.

Сүлөөтэ Территориие ударидахын тула Аюулгүйн Соведээр Губернатор томилогдожо, тэрэнь Эбэй Договорой хүсэндөө ороһоной һүүлээр, шадаал haa, тэрэ дары өөрынгөө уялгануудые гүйсэдхэжэ эхилхэ ёһотой гэжэ Эбэй Договор тогтооно. Энээнтэй дашарамдуулан һануулха хэрэгтэй гэбэл, 1946 оной декабриин 12-то, США-гэй, Франциин, Англиин ба Советскэ Союзай Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүд Нью-Йоркдо протокол баталба, тэрээн сооньнь, дээрэ дурсагдаһан Министрнүүд, Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Совет боложо зүбшэлдэхэдөө, «Тэдэнэй правительствонууд хадаа Эбэй Договорой хүсэндөө орохотой хамта Триестын Сүлөөтэ Территориин Губернаторые Аюулгүйн Соведэй томилхо ябадалые хангахын тула, Саг үргэлжын Статудай проектдэ хараалагдаһан условинуудтай зохилдуулан, Губернаторай һунгалтые шадаалһаа богонихон болзор соо хангаха тушаа али болохо хэмжээнүүдые абаха» гэбэ. США-гэй, Англиин, Франциин ба СССР-эй Правительствонуудай бэе дээрээ абаһан энэ уялгын ёһоор, Триестын Сүлөөтэ Территориин Губернаторые томилолго хадаа Италитай баталһан Эбэй Договорой хүсэндөө ороһон 1947 оной сентябриин 15 хүрэтэр хэгдэхэ ёһотой байгаа.

Саг зуурын ёһо журам тухай Дүримэй 2-дохи статьягай ёһоор, Итальянска ба Югославска Правительствонуудтай консультаци хэһэнэй һүүлдэ, Губернатор Саг зуурын Правительственна Совет бии болгохо ёһотой, тэрэнэй уялгануудынь дурсагдаһан Дүримөөр тэрэшэлэн тодорхойлогдоно.

Мүн тэрэ лэ Дүримэй ёһоор, Сүлөөтэ Территори дээрэ байгаа гадаадын сэрэгүүд хадаа Губернаторай тушаалаа эзэлһэн сагһаа эхилээд, Губернаторай мэдэлдэ 90 үдэрэй болзороор үгтэхэ ёһотой, энэ болзорой урда тээ, тэдэ сэрэгүүдэй тоонь Триестые эзэмдэлгэдэ хабаадаһан гүрэн бүриһөө 5 мянган хүн хүрэтэр үсөөн болгогдохо ёһотой. Энэ болзорой дүүрэһэнэй хойно, тус Дүримэй 5-дахи статьяда заагдаһан условинуудые сахижа, гадаадын бүхы сэрэгүүд 45 үдэрэй турша соо Сүлөөтэ Территориһоо гаргагдаһан байха ёһотой. Ондоогоор хэлэбэл, Эбэй Договорой ёһоор гадаадын бүхы сэрэгүүд 1948 оной январиин эсэстэ Триестһээ гаргагдаһан байха ёһотой байгаа.

Эбэй Договороор бэе дээрээ абаһан уялгануудые США-гэй, Англиин ба Франциин Правительствонуудай зүгһөө бүдүүлигээр зуришаһан дээрэһээ, Италитай баталагдаһан Эбэй Договорой дээрэ дурсагдаһан тогтоолнуудай нэгэниинишье тэдэ Правительствонуудаар мүнөө хүрэтэр бэелүүлэгдээгүй. Италитай баталагдаһан Эбэй Договорой хүсэндөө ороһонһоо хойшо хоёр хахад жэл унгарһэн болобошье, Саг үргэлжын Статудһаа гадна, саг зуурын ёһо журам тухай Дүримшье мүнөө хүрэтэр хүсэндөө оруулагдаагүй; Сүлөөтэ территориин Губернатор томилогдоогүй; Саг зуурын Правительственна Совет байгуулагдаагүй; гадаадын сэрэгүүд Триестын Сүлөөтэ Территориһоо мүнөө хүрэтэр гаргагдаагүй ба энэ территоридо сэрэгэй эзэмдэлгые хуулита бэшээр хэжэ үргэлжэлһөөр.

Триестын Территориин Губернаторые томилолгодо США-гэй, Англиин ба Франциин Правительствонуудай зүгһөө гурбаң жэлэй турша соо али болохоор haaд ушаруулһан ябадалда анхаралаа хандуулхые Советскэ Правительство шухалада тоолоно. Энэ бүхы сагай турша соо Советскэ Правительство хадаа хэдэн олон демократическа алдарта ажал-ябуулагшадые энэ тушаалда кандидатууд болгон нэгэнтэ бэшэ дурадхаһан байна. Советскэ Правительство Триестын Сүлөөтэ территориин Губернаторай постдо олониитын шведскэ элитэ ажал-ябуулагша г-н Георг Брантингые, Норвегиин юстициин министр байһан г-н Волдые, Французска посол г-н Дежаниие томилхо гэжэ дурадхаһан байгаа. Эдэ кандидатурануудые буруушааха ямар нэгэн үндэһэ баримтануудай үгы байбашье, бүхы эдэ кандидатурануудые США-гэй, Англиин ба Франциин Правительствонууд хододоо буруушаан орхидог байгаа.

Губернаторые томилхо тухай асуудалые саашадаа зүбшэн хэлсэхэ үедэ, Советскэ Правительство Губернаторай тушаалда бусад Правительствонуудаар дурадхагдаһан хэдэн олон кандидатурануудые зүбшөөгөө. Жэшээлхэдэ, Советскэ Правительство Триестын Территориин Губернатораар Бюиссере (Бельги) гэгшые томилхоор зүбшөөгөө, тэрэнэй кандидатурань Бельгиин Правительствaар дурадхагдаһан ба США-гэй болон Франциин Правительствонуудаар дэмжэгдэһэн байгаа, тэрэшэлэн Англиин дурадхаһан Флюккигерэй (Швейцари) кандидатурые ба Югославиин дэбжүүлһэн Аскарате (Испани) гэгшын кандидатурые зүбшөөһэн юм. Гэбэшье, эдэ кандидатурануудай алинииненшье абахаар Советскэ Правительствын зүбшөөмсөөрнь, баруун державануудай түлөөлэгшэд эдэ кандидатурануудые дэмжэхэһээ арсадаг ба Губернаторые томилхо тухай асуудалые тулгардуулдаг байгаа. Триестын Территориин Губернаторые томилхо тухай асуудалые Аюулгүйн Соведтэ зүбшэн хэлсэлгэ тэдэнэй үүсхэлээр 1948 оной мартһаа хойшоо тодорхойлогдоогүй болзорто бүримүһэн зогсоогдобо. Губернатор тухай асуудалые Аюулгүйн Соведэй зүбшэн хэлсэлгэдэ шэнээр табихые 1949 оной февральда СССР-эй түлөөлэгшын эрихэдэнь США-гэй, Англиин ба Франциин түлөөлэгшэд энэ асуудалые зүбшэн хэлсэхэһээ арсаба.

Тиимэһээ, Триестын Сүлөөтэ Территориин Губернаторые томилолго США-гэй, Англиин ба Франциин түлөөлэгшэдөөр энэ удаашье эбдэгдэһэн байгаа. Губернаторые томилолто тушаа болоһон иимэ байдал хадаа Италитай баталагдаһан Эбэй Договорто Триестын Сүлөөтэ Территори тушаа хэлэгдэһэн тогтоолнуудые США-гэй ба Англиин. тэрэшэлэн Франциин Правительствонуудай бүдүүлигээр эбдэһэнэй үрэнь болоһон байна.

Триестын Территориин Губернаторай тушаалда дурадхагдаһан кандидатурануудые хуулита ямаршье үндэһэ баримтагүйгөөр хойно хойноһоонь буруушаан, США-гэй, Англиин ба Франциин Правительствонууд болбол Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведэй дээрэ дурсагдаһан шиидхэбэри дүүргэхэ ба Губернаторые томилхо тухай Италитай баталагдаһан Эбэй Договорой тогтоолнуудые дүүргэхэ ябадалые аргагүй болгоно, тиин Триестын Территориин саг зуурын ёһо журам тухай Дүримэй ба Саг үргэлжын Статудай хүсэндөө ороходонь haaд ушаруулан, Сүлөөтэ Территориин бии бололгые болюулна.

1948 оной мартын 20-до США-гэй, Англиин ба Франциин Правительствонууд энэ Договорые нюуса бэшээр эбдэхэ һэдэлгэ тэрэшэлэн хэһэн байна. Тэрэ үедэ Италида боложо байһаң парламентска һунгалтанууд тушаа газаа талаһаа хашалта хэхые эрмэлзэн, США-гэй, Англиин ба Франциин Правительствонууд 1948 оной мартын 20-до дурадхалтай деклараци хамтаран толилбо, тэрэ дурадхалайнь ёһоор, Триестын Сүлөөтэ Территори хадаа США, Англи ба Францииe оруулалсан 21 гүрэнэй гар табилгатайгаар Италитай баталагдаһан Эбэй Договорто зуришан, итальянска суверенитет доро дахин үгтэхэ байгаа. Советскэ Правительство энээниие хэхэгүй байһаниинь ойлгосотой.

Триестын Сүлөөтэ Территориие бии болголго хадаа энэ Территориин хүн зондо демократическа эрхэнүүдые хангаха, тэрэшэлэн энэ территори дээрэ байһан бүхы нюурнуудай этническэ уг гарабалай, эрэ эмын, хэлэ ба шажанай илгаагүйгөөр тэдэнэй национальна интересүүдые хамгаалха, үгын ба хэблэлэй, эрдэм болбосоролой, суглаанууд ба союзуудай сүлөө хангаха зорилготой байгаа. Гэхэтэй хамта, Триестын Сүлөөтэ Территориие бии болголго хадаа хүршэ ба бусад арадуудтай һайн харилсаануудые тогтоохо зорилго тэрэшэлэн табиһан байгаа.

Гэбэшье Эбэй Договорой дээрэ заагдаһан тогтоолнуудые США-гэй, Англиин ба Франциин Правительствонуудай зүгһөө зуришаһан ба Триестдэ англо-американска сэрэгэй засагаархидай хуулита бэшээр эзэрхэлтын удаашарһан дээрэһээ, дээрэ дурсагдаһан зорилгонууд туйлагдаагүй, тиимэһээ Эбэй Договорой зохихо эрилтэнүүдынь бэелүүлэгдэнгүй үлэһэн байна.

Эбэй Договор эбдэлгэ ямар юумэдэ хүргөөб гэхэдэ, Триестын экономическа байдалынь хүшэр хүндэ боложо муудаһаар байна. Триестдэхи ажахын байдал номгорон зогсоно, заводууд гүйсэд хүсөөрөө хүдэлнэгүй, тиихэдэ механическа промышленностиин хэмжээн 1938 онойхитой сасуулхада оройдоол 35 процент болоно, мүн судно бүтээхэ верфьнүүд — 35 процентһээ үлүү бэшээр ажаллана, промышленна үйлэдбэри юрэнхы дээрээ 1938 оной 30 процентын хэмжээндэ арайхан гэжэ хүрэнэ. Триест порт болбол хүсэнэйнгөө 60 процентээр ажаллана. Триестын Сүлөөтэ Территориин ажалша хүн зоной ехэхэн хубинь англо-американска сэрэгүүдые хангаха гаргашануудые бэе дээрээ зоболонтойгоор даажа ябаха зуураа, ажал хүдэлмэригүй байна. Коммунальна Совет полициие тэдхэн хангаха ябадалда өөрынгөө бюджедэй хахадһаа үлүүеынь үринэ.

Триестын хүн зондо демократическа эрхэнүүд ба сүлөөнүүдые олгоһон Эбэй Договорой тогтоолнуудта зуришан, Триестын Территори дээрэ полициинхид дура зоргоороо аашална. Сэрэгэй гэмтэдэй сүлөөтэй ябаха үедэнь, Триестдэ демократическа гуримуудые тогтоолгын тала баригшад шэрүүн хатуугаар хэһээгдэнэ.

Хүршэ ба бусад арадуудтай һайн харилсаануудые хангаха гэһэн зорилгые абаад үзэбэл, энэ зорилго туйлагдаагүй, ушарынь, США-гэй ба Англиин Правительствонууд Триестые англо-американска сэрэгэй засагаархидай гарта үгэжэ, Триестые өөһэдынгөө уһан-сэрэгэй база болгоһон байна.

Гэхэ зуура, Триестын Сүлөөтэ Территориин Саг үргэлжын Статудтань: «Демилитаризаци ба нейтральна байлга» гэһэн гаршагтай тусхай 3-дахи статья бии байха юм. Энэ статья соонь иигэжэ хэлэгдэнэ:

1. Сүлөөтэ Территори демилитаризовалагдаха ба нейтральна гэжэ соносхогдохо.

2. Аюулгүйн Соведэй захиралтаһаа гадуур, зэбсэгтэ ямаршье хүсэнүүд Сүлөөтэ Территори дээрэ байха ёһогүй.

3. Сэрэгэй ямаршье нэгэдэлнүүд, маневрнууд гү, али ажал-ябуулга Сүлөөтэ Территори дотор зүбшөөгдэхэгүй...»

Эдэ бүхы зүйлнүүдые США-гэй ба Англиин Правительствонууд бүдүүлигээр эбдээ. Американска ба английска сэрэгүүд Триестдэ хиналтагүйгөөр байлгагдана, сэрэгэй маневрнууд ба сэрэгэй бусад хэмжээ-ябуулганууд бэелүүлэгдэнэ. США-гэй ба Англиин сэрэгэй шэнэ шэнэ кораблнууд Триестдэ саг үргэлжэ ерэжэ, тэдэнэр Триестые өөһэдынгөө уһан-сэрэгэй база болгон ашаглана. Триестын Территори дээрэ сэрэгэй аэродромууд, казармануудые баригдана, стратегическа харгынууд гаргагдана. Триестдэ гражданска ямаршье засагууд байхагүй, харин Триестдэ сэрэгэй ёһо журам тогтооһон англо-американска сэрэгэй засагаархидта бүгэдэ юумэ захирагдана.

Тиимэһээ Триест хадаа демократическа үндэһэ һуури дээрэ ударидуулха Сүлөөтэ Территори байхын орондо, англо-американска уһан-сэрэгэй хуулита бэшэ базань болгогдоо, тиин тэрэ база США-дэшье, Англидашье хамаархахагүй бусадай территори дээрэ, Европын урда зүгтэ тогтон байна. Англо-американска уһан-сэрэгэй энэ база хуулита бэшэ болоно, юундэб гэхэдэ, Триестдэ иимэ базатай байха

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта)

ТАСС-эй мэдээсэл

Японско сэрэгэй пленнэйхидые Советскэ Союзһаа репатриацилгын дүүрэһэн тухай

СССР-эй Министрнүүдэй Советэй репатриациин хэрэгүүдые эрхилхэ Түлөөлэгшын 1949 оной майн 20-ной мэдүүлгэ соо, японско сэрэгэй пленнэйхидэй диилэнхи олонхидынь 1949 оной май хүрэтэр Советскэ Союзһаа гаргагдаһан ба сэрэгэй үлэһэн 95.000 пленнэйхид хадаа сэрэгэй гэмтэ ябадалнуудые хэһэнтэй дашарамдуулан мүрдэлгэ доро байһан нюурнуудһаа бэшэниинь, 1949 оной турша соо репатриацилагдаха гэжэ мэдээсэгдэһэн байгаа.

Мүнөө үедэ советскэ органууд хадаа СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй репатриациин хэрэгүүдые эрхилхэ Түлөөлэгшын 1949 оной майн 20-ной мэдүүлгэ соо дурсагдаһан японско сэрэгэй үлэһэн пленнэйхидые репатриацилжа дүүргэбэ гэжэ мэдээсэхээр ТАСС түлөөлэгдэбэ. Сэрэгэй гэмтэ ябадалнуудые хэһэнэй түлөө сүүдлэгдэһэн ба мүрдэлгэ доро байгаа японско сэрэгэй 1487 пленнэйхид, эмнэлгын дүүрэһэнэй һүүлээр репатриацилагдаха японско сэрэгэй 9 пленнэйхид ба хитад арадта эсэргүү хүшэр хүндэ гэмтэ ябуулганууудые хэһэн японско сэрэгэй 971 пленнэйхид репатриацилагдаагүй, тиихэдэ һүүлшын 971 пленнэйхид Хитадай Арадай Республикын Арадай Центральна Правительствын мэдэлдэ дамжуулан үгтэхэ байна.

Япониин капитуляцилһан үеһөө хойшо, 1945 ондо сэрэгэй ябуулгануудай райондо шууд сүлөөлэгдэһэн сэрэгэй пленнэ 70880 хүнүүдһээ гадна, бүхы дээрээ японско сэрэгэй 510409 пленнэйхид Советскэ Союзһаа Япони руу бусаагдаһан байна.

СОВЕТСКЭ-ХИТАДАЙ ХУДАЛДАА НАЙМААНАЙ ХАРИЛСААНУУД ТУШАА

Энэ оной апрелиин 19-дэ Москвада СССР-эй худалдаа наймаанай Министерствын ба Хитадай Арадай Республикын Худалдаа Наймаанай делегациин хоорондо хани барисаанай харилсан ойлголсолгын оршон байдалда болоһон хөөрэлдөөнүүдэй ашаар 1950 ондохи товарооборот тухай Хэлсээн ба худалдаа наймаанай Хэлсээн баталагдаа.

Товарооборот тухай Хэлсээнэй ёһоор Советскэ Союз зэмсэг хэрэгсэлнүүдые үгэхэ, Хитад — түүхэй эд үгэхэ болоно.

Энэ оной апрелиин 14-нэй Хэлсээгээр олгогдоһон кредидэй тоодо оруулан 1950—1952 онуудта Хитадай Арадай Республикада Советскэ Союзһаа түхеэрэлгэ ба материалнуудые үгэхэ тухай Протокол тэрэшэлэн баталагдаа.

Советскэ талаһаа Гадаадын Худалдаа наймаанай Министр М. А. Меньшиков, Хитадай талаһаа — Арадай Центральна Правительствын Худалдаа Наймаанай Министр г-н Е. Цзы-чжуань Хэлсээнүүдтэ ба Протоколдо гар табиба.

США-гэй, Великобританиин ба Франциин Правительствонуудта
Советскэ Правительствын эльгээһэн нотонууд

(*Түгэсхэл*)

Эрхые США-гэй ба Англиин Правительствонуудта олгоһон уласхоорондын ямаршье хэлсээнүүдэй байхагүйһөө гадна, Триестын Саг үргэлжын Статудай дээрэ дурсагдаһан 3-дахи статья хадаа Аюулгүйн Соведэй захиралтаһаа гадуур, сэрэгэй хүсэнүүдые Триестдэ хэнэйшье байлгахые шууд хорино. Тиимэ захиралтын байхагүйнь тэрэшэлэн мэдээжэ. Триестын Территориин нейтральна байлга ба демилитаризацилга тухай Эбэй Договорой тиимэ эрид эрилтэдэ зүришэн, энэ Территори хадаа Европын зүүн-урдахи хубида, США-гэй ба Англиин зэбсэгтэ хүсэнүүдээр эзэлэгдэһэн сэрэгэй плацдарм болгогдожо, эб найрамдалда ба Европын аюулгүй байха ябадалда заналта болобо.

Триест тушаа Эбэй Договорые бүдүүлигээр эбдэжэ, США-гэй ба Англиин Правительствонууд, Франциин Правительствын туһаламжатайгаар, Триестын Территори дээрэ өөһэдынгөө эзэмдэлгын сэрэгүүдые тодорхой бэшэ болзорто байлгаха ба өөһэдынгөө добтолон эзэмдэлгын түсэбүүдтэй зохилдуулан Триестын Территори дээрэ хиналтагүйгөөр эзэрхэхэ арга боломжотой байдалые Триестдэ бии болгоо.

Триестые мүнөөнэйнь байдалда саашадаа орхижо болохогүй гэжэ Советскэ Правительство тоолоно ба Италитай баталагдаһан Эбэй Договорые США-гэй, Англиин ба Франциин Правительствонуудай зүгһөө бүдүүлигээр эбдэһэн тэдэ бүхы ябадалнуудые арилгахые ба энэ Договор наринаар бэелүүлхые шухалашалан эринэ. Энэ зорилгоор Советскэ Правительство шухалада тоолоно гэбэл:

1. Триестын Сүлөөтэ Территориин саг зуурын ёһо журам тухай Дүримые дары сагаар хүсэндэнь оруулха.

2. Триестын Сүлөөтэ Территориин Губернаторые дары томилхо.

3. Эбэй Договорой условинуудтай зохилдуулан, Триестын Сүлөөтэ Территориин Саг зуурын Правительственна Совет байгуулха.

4. Сүлөөтэ Территориин Саг үргэлжын Статудые хүсэндэнь оруулха үдэрые тодорхойлхо.

5. Триестдэхи англо-американска уһан-сэрэгэй хуулита бэшэ базые үгы хэхэ.

6. Триестын Сүлөөтэ Территориһоо английска ба американска сэрэгүүдые гаргаха».

Господинууд Кэрк, Шатеньо ба Николлс дурсагдаһан нотонуудые өөһэдынгөө Правительствонуудта хүргэхэбди гэжэ мэдээсэбэ.

Һаяхан ажалай резервнүүдэй системэдэ уранһайханай самодеятельностиин ба үйлэдбэриин искусствын республиканска 11-дэхи харалга үнгэргэгдэбэ. Тэндэ ажалай резервнүүдэй һургуулинуудай һурагшад өөһэдынгөө бэлиг шадабарииие али бүхы талаһаань харуулаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (наада тээнь, зүүн гар талаһаа) № 1 ремесленнэ училищиин һурагшад Иван Коробенков ба Леонид Верба гэгшэд № 2 железнодорожно училищиин техническэ кружогой хүдэлмэринүүдтэй танилсажа байна.

Е. Кондратьевай фото.

Тракторна паркые хүсэд ашаглаха

Таһалдуулха аюулда хүргэбэ

Куйтунска МТС Баргажанай аймагай колхозуудай полевой хүдэлмэринүүдэй 60 процентые дүүргэхэ юм. Энэ харюусалгатай хүдэлмэридэ хэр зэргээр бэлэдхэһыень шалгаад байхада, тус МТС трактор заһабарилгые таһалдуулха аюулда хүргөөд байба. Аяар мүнөө хүрэтэр үшөө 4—5 тракторнууд ба хүдөө ажахын хэдэн машинанууд заһабарилагдаагүй байһаар. Гадна, тус МТС-тэ трактор заһабарилгын шанарые шалгахада тон муу байшоо. МТС-эй бэлэн болгообди гэһэн 4 трактор гологдожо, дахин заһабарилагдаха болоһон байха юм. Мүн плугууд болон сеялкэнүүдынь олон дутуунуудтай байжа, дахин заһабарилагдаха болобо.

Тарилгын халуун хүдэлмэриие эхилхэ сагай тулаад байһан мүнөө үедэ энэ МТС-эй олонхи бригаданууд поли дээрэ үшөө гарангүй, мастерской соогоо заһабарилгаяа ябуулжа байна. Гадна, горючи болон газогенераторна тракторнуудта хэрэглэгдэхэ түлишэ бэлэдхэлгэ муугаар ябуулагдана. МТС-эй дирекци кадрнуудые бэлэдхэхэ тушаа шухала анхарал табяагүй. Тиимэһээ мүнөө болоходо трактористнууд дутажа байна.

Оройдоо 3 колхозуудтай договор баталһан байбашье, энэ шухала хэрэгые шамдуулхын түлөө ямаршье оролдолго гарганагүй. Мүн харьяата колхозуудайнь зариманиинь үрһые тарилгын кондицида хүргэхэ хүдэлмэри хангалтагүйгөөр ябуулжа байха юм. Энэ талаар Ленинэй, Калининай нэрэмжэтэ колхозууд илангаяа ехэ гээгдэлтэй. Гэбэшье, МТС-эй агрономууд эдэ колхозуудта туһаламжа үзүүлдэггүй байха юм.

Хабарай тарилгын эхилхэ сагай тулажа ерэтэр тэрээндэ бэлэдхэлые дүүргээгүй байха тээшэ жагшүүритэй хэрэг мүн. Тиимэдэ Куйтунска МТС-эйхид алдуугаа мэдэржэ, дутуунуудаа энэ гэһээр усадхаха ёһотой.

А. Бурдман.

Хонхолойн механизаторнуудай үүсхэлээр

Һаяхан Хориин МТС-эй дирекциин үүсхэлээр, тус машинно-тракторна станцида харьяата «Родник» колхозой тарянажалай ба эндэ хүдэлмэрилдэг тракторна бригадануудай гэшүүдэй суглаан болобо. Тэдэнэр полевой хүдэлмэринүүдэй эрхим шанарай түлөө, «Газартаряалангай үндэр культурын бригада» гэһэн хүндэтэ нэрэзэргэ олохын түлөө бүхэреспубликанска социалистическэ мүрысөө үүсхэгшэ Хонхолойн МТС-эй № 8 тракторна бригадын бригадир нүхэр Горюновой нээмэл бэшэгые зүбшэн хэлсэһэн байна. Хонхолойн тракористнуудай уряае халуунаар дэмжээд, бригадануудай гэшүүд хоорондоо халуун барисаатайгаар хүдэлмэрилжэ, хабарай тарилгые агротехническэ эрхим шанартайгаар, богони болзор соо үнгэргэхэ, гектар бүриһөө 15—20 центнер ургаса хуряаха уялга абаба.

Мүнөө эдэ бригаданууд тарилгын урда тээхи газарай элдүүрилгые эхилээд, үндэр ургасын түлөө эбтэйгээр тэмсэжэ байна.

А. Агильдин.

Энээниие мэдэхэ гут?

ТЭНГЭРИ ЯАХАДАА УЛАЙДАГ БЭ?

Хаа яа үдэшэндөө тэнгэри хойто захаһаа улаан, хүринулаан үнгэтэй боложо харагдадаг. Энэ хадаа полярна туяаталга гээшэ. Полярна туяан хойто зүгтэ олон, урда зүгтэ (Москва шадар ба бусад газарта) үсөөн үзэгдэдэг.

Ямар ушарһаа полярна туяаталга гаранаб? Энэ үзэгдэл Наранай гэрэлтэй нигта холбоотой юм. Заримдаа Наранай нюур дээрэ олон хара хүреэнүүд бии болодог. Ихэдэнь Наран болбол энэ хара хүреэнүүдэй районуудһаа электричество шэнгэһэн материин хубинуудые юртэмсын зай дайда руу сасажа эхилдэг. Тэдэнь манай Газарые хүреэлһэн атмосферадэ хүрэжэ, магнитна байдалые һандарган һүйдхэдэг байна. Иимэ үедэ компасуудай стрелкэнүүд хүдэлжэ, зүбөөр заахаяа болишодог.

Газарһаа зуу шахуу километр дээрэ гэхэ гү, атмосферын таранги агаартай хуби соо Наранай юртэмсын зай дайда руу сасаһан хубинууд Газарые хүреэлһэн гавуудай хубинуудтай мүргэлдэжэ, элдэб үнгэтэй гэрэл гаргадаг байна. Манай Газар угааехэ магнит гээшэ. Теэд ямаршье магнидай хүсэн илангаяа полюсуудтаа ехэ байдаг. Тиимэһээ Наранай сасаһан хубинуудай ехэнхидээ полюсууд шадар суглардаг тула тэндэ полярна туяаталга олоор үзэгдэдэг. Гэбэшье, дээрэ дурсагдагша хубинуудые Наранай улам олоор эльгээхэдэ магнитна полюсуудһаа холын районуудта (манай эндэшье) полярна туяаталга үзэгдэдэг байха юм.

(«Пионерская правда» газетэһээ).

Һурагшадай булан

Улан-Удын бурят дунда һургуулида

ПРОФЕССИ ШЭЛЭЛГЭ

Һургуулиин дирекци професси шэлэлгэ гэһэн асуудалаар вечер үнгэргэбэ. Энэ вечертэ Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ пединститудай багшанар ба студентнэр болон гэгээрэлэй Министерствын хүдэлмэрилэгшэд байлсаба.

Пединститудай бурят-монголой литературын багша нүхэр А. Н. Тантятова «бурят-монгол хэлэн», Д. Д. Амоголонов «бурят-монгол хэлэнэй бии болоһон тухай» ба В. А. Абрамов «Советскэ поэзиин үндэһэ һуури табигша В. В. Маяковский» гэһэн асуудалнуудаар һурагшадтай хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэбэ.

Институдай сталинска стипендиат—студент Доржиев институдайнгаа ажабайдал ба өөрынгөө һуралсал тухай ехэ һонирхолтойгоор хөөрэжэ үгөө.

Вечерэй эсэстэ институдай уранһайханай самодеятельностиин коллектив концерт харуулаа.

СЕКЦИНҮҮД ХООРОНДЫН МҮРЫСӨӨН

ГорОНО-гой хүүгэдэй спортивна һургуулиин үнгэргэһэн секцинүүд хоорондын мүрысөөндэ бурят дунда һургуулиин һурагшад хабаадалсажа, һайн амжалтануудые туйлаба.

Жэшээлхэдэ һурагшад Морохоев ба Казаков гэгшэд мүрысэһэн бүхы партинуудаар илажа, һургуулиингаа чемпионой нэрэзэргэ олоһон ба ВЛКСМ-эй Пригороднэ райкомой грамотада хүртэһэн байна.

МАТЕМАТИЧЕСКА ЭСТАФЕТЭ БОЛОБО

Һурагшадай хэр түргэнөөр ба зүбөөр тоо бододог байһаниие шалгахын зорилгоор, математическа эстафетэ үнгэргэгдэжэ, классууд ба һурагшад хоорондын мүрысөөн болоо.

Классууд хоорондын мүрысөөндэ 10-дахи «А», 9-дэхи «А» ба 8-дахи «Б» классууд түрүү һууринуудые эзэлбэд. Һурагшад хоорондын мүрысөөндэ зарим бэрхэ һурагшанар нэгэ примерые нэгэ минута соо ба бүришье түргэн бодобо. Һурагшад Бартаев, Цыдыпов, Цыбикова гэгшэд нэгэ примерые 0,6 минута соо бодожо, эрхим жэшээ харуулбад. Тэрэшэлэн һурагшад Хилханов, Морохоев, Шойдопов, Жабдоржиев гэгшэд хурдан бодолгоороо шалгарһан байна.

Эстафетэдэ городой һургуулинуудай ба педагогическа училищиин түлөөлэгшэд байлсаба.

ДИАФИЛЬМ

Литературна ба эдир түүхэшэдэй кружогууд ородой классигуудай ба советскэ уранзохёолшодой зохёолнуудые үзэхэдөө диафильм хэрэглэнэ. Һаяхан тэдэнэр Толстойн, Лермонтовэй, Пушкинай, Шолоховой зохёолнуудаар фильм хэрэглэн зүбшэн хэлсэлгэ үнгэргэбэ.

УРАН ЗОХЕОЛНУУДЫЕ ЗҮБШЭН ХЭЛСЭНЭ

Горькиин нэрэмжэтэ республиканска библиотекын хүдэлмэришэн нүхэр Гончикова ба пединститудай студент нүхэр Дондупов гэгшэд тус һургуулида ерэжэ, Хоца Намсараевай ба Цэдэн Галсановай зохёолнуудые зүбшэн хэлсэлгэ үнгэргөө.

Һаяар Жамсо Тумуновай «Нойрһоо һэриһэн тала» гэжэ зохёол зүбшэн хэлсэгдэхэнь.

ҺУРГУУЛИИН ЧЕМПИОНОЙ НЭРЭЗЭРГЫН ТҮЛӨӨ

Шатараар һургуулиин чемпионой нэрэзэргэ ололгын мүрысөөн болоо. Тэрээндэ 10-дахи «А» классай һурагша Ф. Морохоев 21,5 очко абажа түрүү һуури, 20,5 очко абаһан 10-дахи «Б» классай һурагша Е. Архинчеев хоёрдохи һуури эзэлбэд.

1949—50 онуудай һуралсалай жэлдэ һургуулиин чемпионой нэрэзэргэ Федя Морохоевто олгогдобо.

С. Дондупов.

Фельетон

Зольбо гэргэн

Улан-Удын Профсоюзна улицын 14-дэхи номерой гэртэ байдаг Гаврилов Романай газаа шонодо хазуулһан гахайн абяандал адли, шэхэнэй хулхиин хүдэлмэ нарин хахир шашхаан соностобо.

Зэрлиг муухай абяанһаа гэрэй эзэнэй сошожо, сонхоороо харахадань, тоһолиг хара гонзогор нюуртай, напигар хара платьеынгаа хамсы шамажархинхай, бойтог шархи гутал хүлдөө углаһан, уули бэгсэргэдэл адли улаан шара нюдэтэй, шал һогтуу эхэнэр:

—Шээ-э-рэг, шээ-э-рэг! Шинии урда хойгуур ада шүдхэр исална, архяа гарга, абарал бүтээлгэ! —гээд, гайхан хаража байһан Гаврилов тээшэ гүйжэ ерэбэ.

Үзэгдөөгүй зэрлиг, хиирэһэн нохойдол адли шүлһэ уһа аманһаа гоожуулһан эхэнэрые харaһан гэрэй эзэн, энэ гэргэнэй үгэнүүдые дуулахадаа, баһаба, доромжолбо гэжэ уурлаад, газаашаа түргэн гаража:

—Хашаа соомни бү харагда!—гээд оро хирагүй үлдэбэ ха.

Архиин хатууһаа боложо аманһаа хөөһэ буран, үхэр хэлээрээ уралаа долёоһоор, хашааһаа гараһан тэрэ эхэнэр харайжа һөөргөө ерээд,

—Нангин тэнгэриин долёобороор низа даруулхаб! Хара шорой бажуужа тарнидаад, жадхын хүсөөр жажалангүй залгихаб! Эдимсээрээ— ереэн шараар бөөлжэжэрхихэб!,—гэхэ мэтээр урдаһаань шорой сасажа байжа, үбэштэй элүүрыншье мэдэхэ аргагүйгөөр, үрөөһэн хүл дээрээ ээрэмшэнэ, үбэдэг дээрээ мүлхинэ ха.

Иимэ ехээр баһуулжа, эгээлэй байтараа нюуртаа шорой сасуулһан хүн уур сухал дундаа:

—Хаанаһаа ябаһан юун гээшэбши?,—гэжэ шэрүүн шангаар асууба.

Ээрэмшээжэ байһан эхэнэр бард гээд гансата тэлэржэ, хүлэй хурдаар жүрэлзэн, хашаа сооһоонь зугадан талииба.

Энэм юун боложо байна гээшэб гэжэ тэрэ хүн гайхахын ехээр гайхажа, энэ хиирэһэн гэргэн тухай һураг мүрынь бэдэржэ эхилбэ.

Харин һүүлэй һүүлдэ альбан бузар энэ удаган, Красовский гэжэ хүршэ айлайнь үндэр наһатай үбгэнэй гэртээ гансаараа байхада ерээд, хуурмаг үгэ хэлээрээ үбгэнэй бага һүзэгтэйе элирхэйлэн бажуулдамсаараа уряалгүйгөөр өөрөө онгоёо оруулпан, архяар[...] жэм үргэһэн байба.

Энэ үдэрһөө эхилжэ үбгэ[...] үгэдөө оруулан, эрлиг хара уда[...] холо ойроһоо ерэһэн хоёр нэ[...] һүзэгтэниие тушаан боложо о[...] һаа, эндэ асаржа, мүнгэ зөө[...] һөөнь мэхэлжэ абаһанаа хара[...] хи болгожо уудаг, залгидаг бо[...] бо ха.

Үшөө саашань һурагшалхада[...] «Бурят-Монголой Үнэн» газет[...] толилогдоһон «Гурбан хуба[...] гэжэ гаршагтай материал [...] заагдаһан гурбан хуурмаг мэхэ[...] нэй альбан зольбо нэгэниинь [...] гэргэн бэеэрээ байшоо. Бузар му[...] хай абаритай Анфиса Балсунае[...] гэжэ энэ удаганай зорго[о]роо [...] рим нэгэн хүнүүдые баһажа, [...] хэлхэ нэгыень мэхэлээд, хараа[...] нэгыень хараагаад, шал-пял һо[...] тороо архидажа, шалижа ябаһ[...] тухайнь тэндэ бэшэгдэһэн байба.

Уданшьегүй, Смолинай улиц[...] 26-дахи номерой гэртэ байдаг [...] гэ айлай хүүгэд наһа бара[...] үнөөхи тэнүүл удаган уряалгү[й]гөөр тэндэ ерээд, хуурмаг мэх[...] үргэлжэлүүлэн хүн зоной зэбүүсэ[...] муухай үгэнүүдые шал һогтууга[...] шашаһан байха юм. Мүн энээн[...] гадна, баһа тэрэ гэртэ Донду[...] Дагбын гэртээ үгыдэ һамбаашал[...] ороод, һамгыень айлгажа, эди[...] абаха һанаатай 5—6-тай хү[...] дыень заажа:

—Басагантнай үхэхэеэ бай[...] Архяар сэржэм үргүүлжэ, ами [...] һыень абарагты!,—гэжэ байжа з[...] нэй, баруунай тэнгэри дурда[...] шэбнэжэ һабинажа байһаар [...] улагүй үлдүүлжэ гараһан [...] Тиигэбэшье, тэрэ хара удаган хү[...] шэ айлайнь хүүгэдые үхэхэеэ ба[й]на гээд, эдилгэ абажа, архида а[...] халаад, мяханда хотоо дүүргэ[...] тонилһон байгаа.

Архиин мангарһаа боложо х[...] ра шүлһэнэйнгөө һайрахада ду[...] эдиһэн шоно шэнги улаан нюд[...] гэтэжэ, углуу суглуугаар мар[...] һаар, город соогуур зольбор[...] һүзэгтэ зариманиие отожо, мэхэ[...] тонохонь багадаад, худал үг[...] «түлөөлэгшөөр», хуурмаг үг[...] «командировкоор» хүдөө айм[...] гаража, энэ тэрые мэхэлжэ ябана[...]

Советскэ хүнүүдые зэрлиг бу[...] удаганай иимээр баһажа, до[...] жолжо байһыень мэдэжэ [...] башье, ямаршье хэмжээ прокур[...] турын зүгһөө абтадаггүйнь га[...] халтай.

Д. Батожапов,
А. Арсаланов.

Уншалгын зал соо гүримгүй

Улан-Удэ городой Горькиин нэрэмжэтэ центральна библиотекэ хадаа культурын нилээд томохон гуламта болоно.

Гэбэшье, тус библиотекын байшан хоёр жэл соо сагаадагдаагүй ба шэрдэгдээгүй юм. Бороогой дуһаада шаралшаһан гү, али харалшаһан газарнууд ханадань, потологтонь бии. Зарим лозунгнууд ба плакадууд тооһондо дарагдаша[...] хай. Уншалгын зал болон корид[...] соогуур хүнэй ябахада ехэ шууяа[...] гаража, ном уншагшадта һаалт[...] хэдэг байна.

Г. Цыреторов.

Харюусалгатай редактор
Д. Д. ЛУБСАНОВ.

МҮНӨӨДЭР УЛАН-УДЭ

Гүрэнэй Бурят-Монголой Ленинэй орденто оперо ба баледэй театрта — «Хун шубуута нуур» гэжэ 4 үзэгдэлтэй балет. (Үдэр) ба «Демон» гэжэ оперо (үдэшэ).

Гүрэнэй ород драмын театрта— «Наследнигууд» гэжэ зүжэг (үдэр). «Овод» (үдэшэ).

Гүрэнэй Бурят-Монголой филармонидо — гүрэнэй московско Ленинэй орденто циркын артистнарай концерт.

«Прогресс» кинотеатрта — «Алитет хадада гараба» гэжэ кино.

«Эрдэм» кинотеатрта —«Үхэлгүй кащей» (үдэр), «Золтой уулзалга» (үдэшэ).

Түмэрзамайхидай клубта — «Сибириин газар дайда тухай үльгэр» гэжэ кинофильм.

Мяханай комбинадай клубта — «Кубанска хасагууд».

Хирпиисын заводой клубта — «Кубанска хасагууд».

Шэлэй заводой клубта — «Зоя» гэжэ уранһайханай фильм.

РЕДАКЦИИН АДРЕС: Улан-Удэ ул. Ленина 26. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС: Улан-Удэ Үнэн). ТЕЛЕФОН УУД: отв. редактор—23; АТС—1-80, зам. отв. редактора—7-85; отв. секретаря 3-23; отделов партийной и комсомольской жизни культуры и быта—4-52; пропаганды и агитации— 7-85; сельского хозяйства, промышленности и транспорта—6-84; переводов— 3-23; писем трудящихся и информации— 6-84 (2 зв.); об'явлений 2-64 (2 зв.); Для междугородных переговоров—16.

Н—02283. Типография Управления полиграфии, издательства и книжной торговли при Совете Министров БМАССР. Тираж 10.000